

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านทะเลใน

นางสาว สมปอง ดุงสูงเนิน

มหาวิทาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

สมปอง ดุงสูงเนิน: การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: กรณีศึกษา

กองทุนหมู่บ้านทะเลใน

อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร. วรพจน์ สุทธิสัย

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีเนื้อหาเป็นรายงานการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านทะเลใน ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 13 ธันวาคม 2544 ถึงวันที่ 23 สิงหาคม 2545 การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านทะเลใน เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ศึกษาถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และศึกษากระบวนการทำงานขององค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ของหมู่บ้าน โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน ศึกษาภาคสนาม ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไป จากการศึกษาการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านทะเลในจะสามารถยั่งยืนต่อไปได้ต้องประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ด้านสังคม จะต้องมีส่วนที่เข้มแข็ง มีความสัมพันธ์ด้านเครือญาติในชุมชนอย่างเหนียวแน่นและมีการรักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอย่างต่อเนื่อง ด้านการเมืองการปกครองประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนและมีการสร้างกระบวนการประชาสังคมในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ มีการระดมเงินทุนเพื่อส่งเสริมอาชีพหรือช่วยเหลือกันในชุมชน และมีการรวมกลุ่มทางด้านอาชีพอย่างหลากหลาย

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา..... *สมปอง ดุงสูงเนิน*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ดร. วรพจน์ สุทธิสัย*.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร. วรพจน์ สุทธิชัย)

กรรมการสอบ

(อาจารย์ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

()

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

๑๑ พ.ย. ๒๕๔๕

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.วรพจน์ สุทธิสัย อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานศึกษา ดังรายนามต่อไปนี้ อาจารย์ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พยอม ก้อนในเมือง อาจารย์ ดร.ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์ และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี คุณสุนทร ใจสุทธิ์ และพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเนิน ได้ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ ทำยนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้ศึกษาประสบความสำเร็จในการศึกษา

สมปอง ดุงสูงเนิน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

หน้าอำนวยการ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญแผนภาพ

สารบัญตาราง

บทที่ 1 บทนำ

1

1. หลักการและเหตุผล

1

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2

3. กรอบความคิดทฤษฎี

3

4. วิธีดำเนินการ

3

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

4

บทที่ 2 ปรัชญาวัฒนธรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

5

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน
และชุมชนเมืองแห่งชาติ

5

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

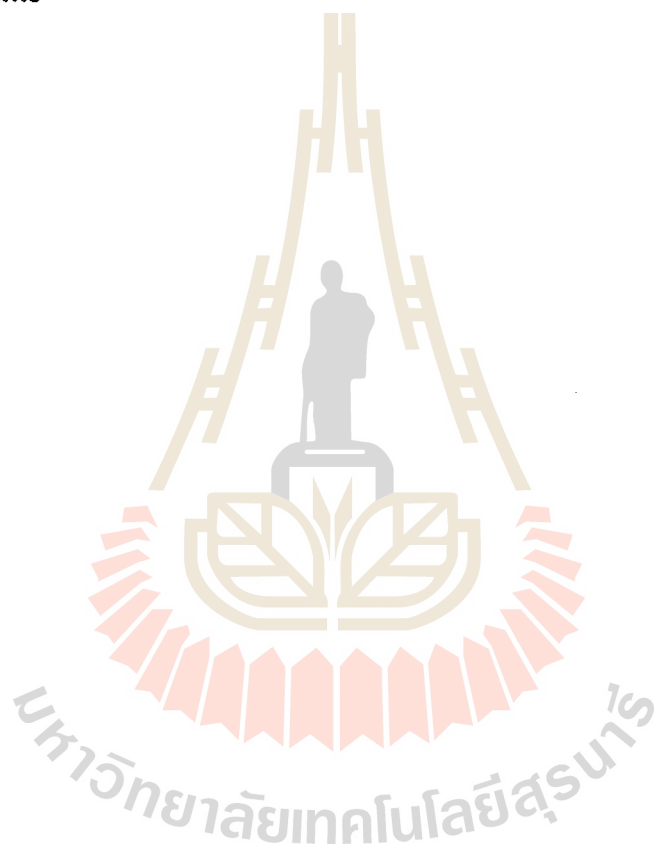
8

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

12

	และชุมชนเมือง	
4.	แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	13
5.	ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	14
6.	การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	17
7.	หลักการประเมินโครงการแบบชีพพ์โมเดล	18
8.	การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง	30
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ	31
1.	วิธีการประเมินโครงการ	31
2.	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	32
3.	ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ	33
4.	เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	39
5.	การเก็บรวบรวมข้อมูล	41
6.	การวิเคราะห์ข้อมูล	42
บทที่ 4	ผลการติดตามการประเมินโครงการ	43
1.	ผลการประเมินบริบทชุมชน	43
2.	ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม	54
3.	ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้	60
4.	สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	61

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	63
1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	63
2. วิธีดำเนินการ	63
3. ผลการดำเนินการ	64
4. อภิปรายผล	66
5. ข้อเสนอแนะ	67
บรรณานุกรม	69
ภาคผนวก	71
ประวัติผู้เขียน	165

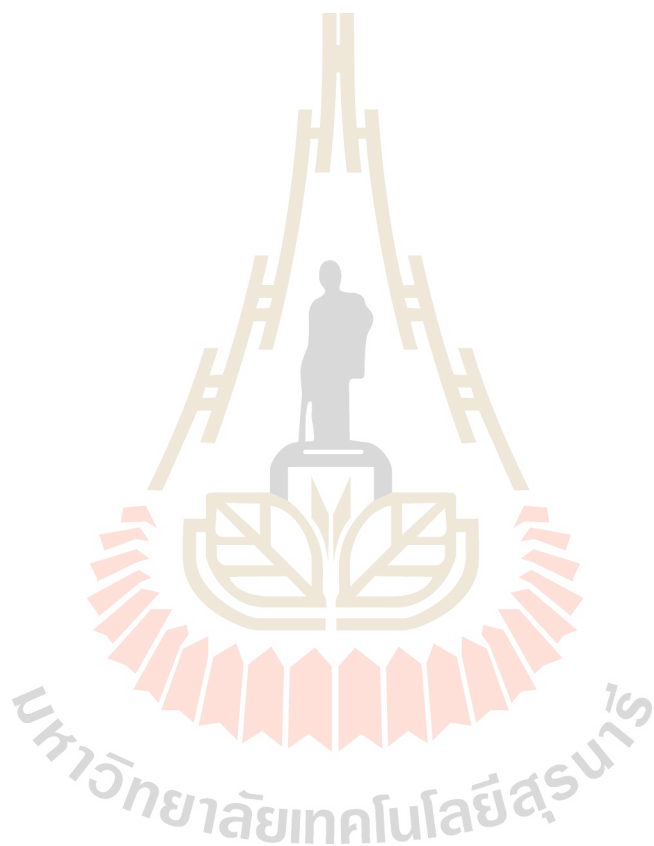
สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. ความสัมพันธ์ของประเภทการประเมินกับการตัดสินใจ	27
2. โมเดลพื้นฐานของสตัฟเฟิลบีม	29
3. ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	34

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	แสดงจำนวนและจำแนกตามลักษณะของประชากร	50
2.	แสดงเศรษฐกิจของบ้านทะเลใน	52
3.	แสดงการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้านทะเลใน	54

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ในอดีตคนไทยดำรงชีวิตอยู่กันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ หรือเป็นสังคมแบบพึ่งพาตนเอง อยู่อย่างพอเพียง ในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ อยู่กับธรรมชาติพึ่งพาธรรมชาติที่เอื้ออำนวย เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ลักษณะเด่นของสังคมเป็นแบบสังคมที่เอื้ออาทรและถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันประเทศไทยขาดคุณภาพชีวิตที่ดีและมีปัญหาเรื่องค่าครองชีพที่สูงขึ้น รัฐบาลจึงมีนโยบายให้มีการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรโดยมีองค์กรของรัฐและองค์กรระดับนานาชาติ ได้แก่ องค์กรสหประชาชาติ และองค์การอาหารและเกษตรกรรม เป็นต้น ได้ให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ได้ผลักดันและทำงานร่วมกับรัฐบาลของประเทศ รัฐบาลได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะประชาชนในชนบท เช่น โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ.) โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนให้องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น โครงการส่งเสริมอาชีพหมู่บ้านละหนึ่งแสนบาท เพื่อให้กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มเกษตรกรกู้ยืมในโครงการดังกล่าวซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลที่ดำเนินการมาเป็นเวลานาน และโครงการต่าง ๆ ยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนชนบทและทำให้คนในชนบทมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 นั้น แม้จะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง คือ เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในการกระจายรายได้ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบท และประชาชนบางส่วนของที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลปัจจุบันซึ่งมี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

โดยมีปรัชญาในการสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง มีการเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม และเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

รัฐบาลมองเห็นว่าการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศยังต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัดและระดับชาติ ซึ่งโครงการดังกล่าวคือ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท เป็นจำนวน 74,881 กองทุน โครงการนี้ดำเนินการไปได้ระยะเวลาหนึ่งแล้ว และมีโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเกิดขึ้น ที่ให้นักศึกษาเป็นผู้ที่เก็บข้อมูล และศึกษากระบวนการปฏิบัติการในหมู่บ้านอย่างมีระบบและต่อเนื่อง ช่วยติดตามและส่งเสริมการพัฒนากองทุนหมู่บ้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเข้ามา โดยได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท บ้านทะเลใน มีจำนวน 94 ครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่คือ การทำนา ทำไร่ และรายได้ส่วนใหญ่ของชาวบ้านขึ้นอยู่กับปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 3,500 บาทต่อเดือน และเมื่อมีโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเข้ามาชาวบ้านก็สามารถที่จะกู้ยืมเงินเพื่อไปพัฒนาการประกอบอาชีพของตน และเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนใช้ภายในหมู่บ้าน โดยมีการบริหารจัดการกองทุน โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านทะเลในเอง ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาถึงการประเมินผล โครงการเงินกองทุน 1 ล้านบาท ที่ได้รับมา ว่าโครงการดังกล่าวมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

วัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนบ้านทะเลใน

2. เพื่อศึกษาตัวชี้วัด ความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนบ้านทะเลใน
3. เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของบ้านทะเลใน
4. เพื่อศึกษากระบวนการทำงานขององค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ของบ้านทะเลใน

3. กรอบแนวคิดทฤษฎี

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ต้นแบบทางความคิดเชิงระบบ คือ ซิพพ์โมเดล (CIPP Model) โดยที่

- C มาจาก Context คือ บริบทของหน่วยระบบ
- I มาจาก Input คือ ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ
- P มาจาก Process คือ กระบวนการของหน่วยระบบ
- P มาจาก Product คือ ผลผลิตของหน่วยระบบ

การประเมินผลแบบจำลอง CIPP Model นี้เป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ ได้แก่ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเป็นแบบจำลองที่ทำให้เข้าใจง่าย สะดวกในการใช้เป็นแนวทางการประเมินผลโครงการ

4. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านทะเลใน มีดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน โดยการศึกษาจากการเอกสาร การเข้าพื้นที่เก็บข้อมูลตามจริง ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลบริบทหมู่บ้าน
2. ศึกษาข้อมูลการจัดตั้ง การคัดเลือกคณะกรรมการ ระเบียบและวัตถุประสงค์กองทุน
3. ศึกษาการดำเนินงานในการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุน
4. ใช้ CIPP MODEL ในการวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้านและกำหนดตัวชี้วัดพร้อมทั้งตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
5. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจากแบบเก็บข้อมูลบริบทหมู่บ้าน และข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถาม การประชุม
6. ประมวลผลข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปพร้อมทั้งอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ในการประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในบ้านทะเลใน มีผลที่คาดว่าจะได้รับดังต่อไปนี้

1. ได้ทราบปัจจัยต่างๆที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนบ้านทะเลใน
2. ได้ทราบตัวชี้วัด ความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนบ้านทะเลใน
3. ได้ทราบถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของบ้านทะเลใน
4. ได้ทราบถึงกระบวนการทำงานขององค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ของบ้านทะเลใน

บทที่ 2

ปฏิทัศน์วรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1. นโยบาย ปรัชญา หลักการ วัตถุประสงค์ ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544
 3. แบบติดตามสังเกตการณ์การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านทะเลใน
 6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 7. หลักการประเมินโครงการ แบบซีพีพีโมเดล (CIPP)
 8. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
1. นโยบาย ปรัชญา หลักการ วัตถุประสงค์ ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของรัฐบาล ซึ่งมีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มการแก้ไขปัญหาและการเสริมสร้างศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพ และรายได้ ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กพร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการการเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตนเอง

1.2 ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- เสริมสร้างความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชน ด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
- เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

1.3 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการคือ

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุม ดูแลกันเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กับกองทุนทางสังคมของชุมชนและกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
3. การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้าน / ชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การพัฒนาเป็นของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและการจัดการกองทุน
4. การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ

1.4 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีดังนี้

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามนโยบายของรัฐบาลมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชน ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

ตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้มีการจัดทำระเบียบที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดระเบียบที่สำคัญไว้คือ

1.1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าวถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการ และผู้ทรงคุณวุฒิ และการประชุมของคณะกรรมการ

1.2) สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าวถึง สำนักงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานในการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดระเบียบที่สำคัญ คือ

2.1) ข้อความทั่วไป กล่าวเกี่ยวกับ ความหมายของคำต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.2) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าวเกี่ยวกับ หลักการสำคัญ วัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ทรัพย์สินต่าง ๆ การเปิดบัญชี การจัดสรรเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และความพร้อมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.3) คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวเกี่ยวกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นคณะอนุกรรมการสนับสนุน และอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงาน

2.4) คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับจังหวัด กล่าวเกี่ยวกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงาน

2.5) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวเกี่ยวกับ วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน จำนวนคณะกรรมการ คุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.6) กองทุนและสมาชิกกองทุน กล่าวเกี่ยวกับ ทรัพย์สินและเงินของกองทุน สมาชิกภาพ การกำหนดการประชุมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน

2.7) การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวเกี่ยวกับ การยื่นคำกู้ของสมาชิกอำนาจของคณะกรรมการในการอนุมัติเงินกู้ และสัญญากู้ยืมเงินกองทุน

2.8) การทำบัญชีและการตรวจสอบ กล่าวเกี่ยวกับ หลักเกณฑ์และวิธีการทำบัญชี การแต่งตั้งและหน้าที่ของผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุน

2.9) บทเฉพาะกาล กล่าวเกี่ยวกับ การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน การยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และวาระในการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ง)

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 มีรายละเอียด ดังนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ”

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ 3. บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ซึ่งขัดแย้งระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4. ความหมาย

“ คณะกรรมการ ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

“ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ” หมายความว่า กองทุนในระดับชาติ

“ กองทุน ” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน อีกทั้งชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน

“ หมู่บ้าน ” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ ชุมชนเมือง ” หมายความว่า ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา

เทศบาลในเขตปกครองท้องถิ่นพิเศษและชุมชนอื่น ตามที่คณะกรรมการกำหนด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 5. ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการณ้ตามระเบียบนี้

หมวด 1

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 6. ให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” มีชื่อย่อว่า กทบ. ประกอบไปด้วย นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่รัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขาธิการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ จำนวนไม่เกิน 3 คน ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ จำนวนอย่างน้อย 3 คน แต่ไม่เกิน 7 คน

ข้อ 7. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระหรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่ กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ที่ได้รับตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งแทนหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดวาระ หากยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ 8. การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อ

- ตาย
- ลาออก
- เป็นบุคคลล้มละลาย
- คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
- เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ 9. การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการมาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 10. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

- กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
- จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี
- กำหนดแผนงานและออกระเบียบ ข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้ง และแนวทางการบริหารงานกองทุน
- ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
- ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและการบริหารกองทุน
- แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
- ออกระเบียบ คำสั่งและประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้

- เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการหรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานได้

- รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะทางการเงินของกองทุน ให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

- ปฏิบัติหน้าที่อื่นหรือตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ 11. การประชุมของคณะกรรมการให้นำข้อ 9 มาใช้กับการประชุมและวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ 12. ให้คณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้มีมติประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

หมวด 2

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 13. ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ข้อ 14. สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- 2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
- 3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน
- 4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบายและแนวทางการบริหารกองทุน
- 5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน

- 6) จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกองทุน
- 7) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน
- 8) ให้การสนับสนุน ปรีกษาหรือและข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
- 9) ดำเนินการมอบหมายให้หน่วยงานอื่นดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินงานในส่วนการบริหารกองทุน
- 10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ
- 11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ง)

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนบ้านทะเลใน หมู่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้

- 1.1 กระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน
 - 1) จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมประชุม จะต้องมืครัวเรือนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมด
 - 2) การเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามมติที่ประชุม
 - 3) วันที่เลือกคณะกรรมการกองทุน
- 1.2 คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน ต้องมีดังนี้
 - 1) เป็นผู้มิใช่อยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน
 - 2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุ 20 ปี บริบูรณ์
 - 3) เป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา เสียสละ รับผิดชอบ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่มีประวัติเสียทางการเงิน
 - 4) ต้องไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือคนไร้ความสามารถและไม่เคยรับโทษจำคุกหรือคำพิพากษาใดๆ
 - 5) ไม่เคยถูกให้ออก หรือปลดออกจากราชการ หรือหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียน และประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านทะเลใน มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง โดยการจัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบ กทบ.2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ.2 จากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตร หรือ สหกรณ์การเกษตรที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ระเบียบ ข้อบังคับของกองทุน เปิดบัญชีกับธนาคาร เมื่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ยื่นแบบขอขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้ว คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้านจะประเมินความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และความมั่นใจ การบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน การมีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือสมาชิกในการจัดการบริหารกองทุน การปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของสมาชิกกองทุน และการเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

หมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านประกอบด้วย จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพของประชากร ผลผลิตของประชากร รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน

ส่วนที่ 2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วยจำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดวิธีการเลือกคณะกรรมการกองทุน วิธีการคัดเลือกกรรมการกองทุน วันที่มีคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทุกคนต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้ร่วมกันประเมินประสบการณ์ในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้านของตนเอง รายชื่อของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 5 คน

ส่วนที่ 3. การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน ประกอบด้วย

- ระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน มีดังนี้ ข้อบังคับเกี่ยวกับสมาชิกภาพ ข้อบังคับเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงินของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ข้อบังคับเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินและชำระคืนเงินกู้ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของกองทุน

- วิธีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ

ส่วนที่ 4. ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วย จำนวนกลุ่มองค์กร สมาชิกจำนวนเงิน การเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคาร

ส่วนที่ 5. แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนประกอบด้วย วิธีการบริหารเงินกองทุนให้มีผล ประโยชน์ วิธีการบริหารเงินกองทุนให้มีการหมุนเวียน การกู้ยืมเพื่ออะไร หลักเกณฑ์ในการ พิจารณาเงินกู้ วิธีการควบคุมและติดตามการใช้หนี้ ฯลฯ

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ข)

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านทะเลใน หมู่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

จากการวิเคราะห์ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่าระเบียบกองทุนหมู่บ้านทะเล ใน หมู่ 12 ต.เสมา อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา ประกอบด้วยสาระสำคัญอยู่ 8 เรื่อง ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ที่ตั้งกองทุนหมู่บ้าน
2. วัตถุประสงค์
3. แหล่งที่มาของเงินกู้
4. สมาชิก
5. คณะกรรมการ
6. การกู้เงินกองทุน
7. วิธีการชำระเงิน
8. การจัดสรรกำไร

1. ที่ตั้งกองทุนหมู่บ้านทะเลใน ตั้งอยู่เลขที่ 116 หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

- เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
- เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะและเงินรับฝาก
- ให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
- เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม
- เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม

3. แหล่งที่มาของกองทุน

- เงินจัดสรรจากคณะกรรมการ
- เงินกู้ยืม
- ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุน
- ค่าธรรมเนียมแรกเข้า

- เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก

4. สมาชิก ซึ่งประกอบด้วย

4.1 คุณสมบัติของสมาชิก

- เป็นผู้ที่มีอายุอยู่ในหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่าหกเดือนก่อนการจัดตั้งกองทุนและมีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
- เป็นผู้ที่มีนิสัยที่ดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน
- เป็นผู้ที่ไม่เสียสละ อดทนและเห็นประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ

4.2 การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- จะต้องยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนที่คณะกรรมการกองทุน โดยจะต้องมีคุณสมบัติของสมาชิกครบทุกข้อ จึงจะสามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้ การยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกทำได้เดือนละหนึ่งครั้ง โดยสมัครในลักษณะบุคคล กลุ่มหรือองค์กรแล้วแต่ความสมัครใจ จากนั้นคณะกรรมการจะร่วมกันพิจารณาว่าจะรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกกองทุน แล้วจะแจ้งให้บุคคลนั้นมาชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้น เงินฝากสัจจะ ภายในสามวัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก

4.3 การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

- ตาย
- ลาออก และได้รับอนุมัติให้ออกจากคณะกรรมการกองทุน
- วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน
- ใจฝ่ฝืนระเบียบของกองทุน
- นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้

5. คณะกรรมการกองทุน

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทะเลในมีคณะกรรมการทั้งหมด 10 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก ผู้ตรวจสอบภายใน และประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการจะมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี แต่เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนับจากวันที่กรรมการกองทุนเข้ารับตำแหน่งให้กรรมการกองทุนจับฉลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด เมื่อคณะกรรมการพ้นตำแหน่งตามวาระคณะกรรมการต้องจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งแทนภายในเวลาสามสิบวัน กรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับคัดเลือกอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันไม่ได้

- คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
- คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้
 1. บริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
 2. ออกระเบียบ ข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารกองทุน
 3. รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก
- ประธานคณะกรรมการมีหน้าที่ เป็นประธานในที่ประชุมคณะกรรมการกองทุน เรียกประชุมคณะกรรมการ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการกองทุนเพื่อปฏิบัติงานตามที่ คณะกรรมการกองทุนมอบหมาย
- รองประธานมีหน้าที่ แทนประธานเมื่อประธานไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำการแทน
- เลขานุการมีหน้าที่ ติดตามประสานงานทั่วไป นัดประชุมคณะกรรมการและทำ บันทึกรายงานการประชุม
- เภรัญญิกมีหน้าที่ รวบรวมจัดเก็บ ดูแลรักษาเงินทุนและรายได้ของกองทุน รวมทั้ง จัดทำบัญชี
- ผู้ตรวจสอบภายในมีหน้าที่ตรวจสอบบัญชี กำกับ ดูแล เงินกองทุนให้เป็นไปตาม มติที่คณะกรรมการกำหนด
- ประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ ผลิตเอกสาร สิ่งพิมพ์ ให้ข่าวสารแก่สมาชิกและหน่วยงาน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- คณะกรรมการกองทุนจะต้องมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง แต่ถ้ามีความ จำเป็นประธานอาจเรียกประชุมได้มากกว่า 1 ครั้ง และต้องมีคณะกรรมการกองทุน เข้าร่วมประชุมอย่างน้อยกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงครบองค์ประชุม

6. การกู้เงิน

- สมาชิกสามารถที่จะกู้เงินเพื่อใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ คือ การพัฒนาอาชีพ กู้ฉุกเฉิน ละครายจ่าย ซึ่งวงเงินกู้จะกู้ได้รายละ 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ถ้าราย ใดกู้เงินเกิน 20,000 บาทจะต้องมีหลักประกันเงินกู้คือ ต้องมีโฉนดที่ดิน หลัก ทรัพย์ และผู้ค้ำประกัน 2 คน และการชำระคืนเงินกู้จะต้องส่งคืนเงินต้นพร้อมดอก เบี้ยภายในกำหนด 1 ปี

7. วิธีการชำระเงินกู้

- ชำระเป็นเงินสด
- ชำระโดยใช้ทรัพย์สินที่สมาชิกมีอยู่
- ชำระโดยใช้แรงงานของสมาชิก

8. การจัดสรรกำไร สามารถแบ่งเป็นอัตราส่วนได้คือ

- เป็นปันผลค่าหุ้น 10 %
- เป็นเงินประกันความเสี่ยง 20 %
- เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ 15 %
- เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน 10 %
- เป็นทุนการศึกษาและพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน 10 %
- เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน 10 %
- เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก 20 %
- อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร 5 %

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก จ)

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุ วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยยื่นคำขอกู้ต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้

2) คณะกรรมการกองทุนที่มีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวน 20,000 บาท การอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาต่อไป แต่การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวน 50,000 บาท การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3) ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอกู้ทั้งหมดหรือบางส่วนให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงิน เงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติการขอกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว

4) คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ เป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

10. แบบรายงาน บร. 10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน) จัดเวทีสรุปบทเรียน
11. แบบรายงาน บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี) ทำการศึกษาเจาะลึกผู้รู้เป็นระยะ โดยจะศึกษาเจาะลึก ร้อยละ 20 ของสมาชิกผู้รู้เงิน
12. แบบรายงาน บร. 12 (การวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน) จะใช้กระบวนการ AIC ในการวิเคราะห์ทำแผนแม่บทชุมชน โดยการวิเคราะห์จาก บร. 1. เพื่อกำหนดตัวแทนที่จะเข้าร่วม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินผล โครงการจะใช้การวิเคราะห์ 2 แบบทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปโดยใช้ค่าสถิติ ข้อมูลที่หาเป็นค่าสถิติได้ เช่น รายได้ของชาวบ้าน อายุ เพศ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกที่กู้กองทุนหมู่บ้าน และจำนวนสมาชิกที่ไม่ได้กู้กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น และค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ เช่น ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนเกี่ยวกับระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ความรู้ความเข้าใจชาวบ้านที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน ความรู้ความเข้าใจความสนใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่มีต่อผู้นำชุมชน หมู่บ้านที่เข้มแข็งควรมีลักษณะอย่างไร เป็นต้น

5) ให้คณะกรรมการกำหนดดอกเบี้ยเป็นอัตราที่แน่นอน

6) การกำหนดระยะเวลาคืนเงินกู้ ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ นั้น คณะกรรมการกองทุนบ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีเกณฑ์การพิจารณาเงินกู้กองทุนให้กับสมาชิก ดังนี้

- การอนุมัติเงินกู้ สมาชิกที่ต้องการขอกู้เงินจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการ โดยระบุวัตถุประสงค์ประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน
- สมาชิกที่ยื่นขอกู้เงิน โครงการต้องสามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดและสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน
- วงเงินกู้ สมาชิกรายหนึ่งกู้ได้ไม่เกินสองหมื่นบาท ถ้าเกินสองหมื่นบาทคณะกรรมการจะเรียกสมาชิกทั้งหมดมาพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดและต้องใช้หลักทรัพย์มาค้ำประกัน แต่ทั้งการอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท
- การทำสัญญาเงินกู้ทุกประเภท ต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการตามแบบและเงื่อนไขที่กองทุนกำหนด
- หลักประกันเงินกู้ต้องให้สมาชิกกองทุนจำนวนสองคนเป็นผู้ค้ำประกันและต้องมีหลักทรัพย์ในการค้ำประกัน
- การชำระคืนเงินกู้ต้องส่งเงินคืนและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี
- อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี หรือร้อยละ 0.50 บาทต่อเดือน

7. หลักการประเมินโครงการ แบบชีพพีโมเดล (CIPP Model)

1. รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

เจ้านิยร สุขหลาย และคณะ ได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล” ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ [สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ) 2544 : 221-234] ดังนี้ รูปแบบของการประเมินโดยใช้หลักของเหตุผลทั่ว ๆ ไป อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ และแสดงให้เห็นถึงว่ากระบวนการประเมินใด ๆ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ขั้นของการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมินเพื่อสนองความต้องการของผู้ตัดสินใจ
2. ขั้นของการรวบรวมสารสนเทศ (Information) ที่ต้องการ
3. ขั้นของการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ เชื่อว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมเหตุสมผลในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อควรคำนึงถึงในการใช้รูปแบบการประเมิน

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีรายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน และควรใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปแบบทั่ว ๆ ไป
3. ในกรณีที่รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา (content) ควรใช้ขั้นตอนของการติดตามผลดังนี้ คือ วิเคราะห์ รวบรวม นำเสนอ (ดังรูปที่ 1)
4. การตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ ขั้นการวิเคราะห์ ออกแบบเลือก และปฏิบัติ จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมิน ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ
5. เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินจึงควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเที่ยง และมีความเป็นปรนัย
6. การประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (cycle) ต้องใช้กับโครงการที่เป็นระบบ

ความหมายของการประเมินในทัศนะของสตีฟเฟิลบีม

สตีฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า “เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่”

รูปแบบของการประเมินแบบ CIPP MODEL

แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็น การประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะ การประเมินผลโครงการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรม แผนการประชุมได้ทันท่วงที และมีการ ประเมินรวมสรุปหลังโครงการประชุมสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบ จำลองที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบชีพท์ จึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้ เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็น

อย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง

แบบจำลองชีพพะจะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจและดูผลสำเร็จของโครงการ

การประเมินด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสถานะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสถานะแวดล้อมนี้มีลักษณะเด่น ๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ (Macro Analytic) เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมิน การบรรยายและการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสถานะแวดล้อม ทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์โดยอาศัยการวินิจฉัย และการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

วิธีการประเมินสถานะแวดล้อมมี 2 วิธี คือ

1. Contingency Mode เป็นการประเมินสถานะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ (Opportunities and pressure outside of the immediate system) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนา ส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้าง ๆ เช่น การสำรวจงานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง การประเมินค่านิยมของชุมชน

ชน ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจสติปัญญา ฯลฯ การสำรวจปัญหาเหล่านี้ ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนโครงการต่อไป คำถามที่ใช้ในการประเมินสถานะแวดล้อมแบบ Contingency Mode คือ คำถามประเภท “ถ้า...แล้ว” เช่น ถ้าต้องการให้กำลังแรงงาน (Manpower) สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแล้ว ควรจะจัดระบบการศึกษาอย่างไร จึงจะตอบสนองความต้องการนี้ได้ ถ้ามีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในเขตนี้แล้ว ระบบการจัดการศึกษาของไทยควรจะเป็นเช่นไร จึงจะสอดคล้องกับอัตราการเพิ่มของประชากร

2. Congruence เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่า วัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การประเมินสถานะแวดล้อม จะได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับระบบ เพื่อประโยชน์สำหรับผู้บริหาร ในทางปฏิบัติสถาบันการศึกษาควรจะได้มีการประเมินสถานะแวดล้อม เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็น Contingency Mode และ Congruence การกำหนดเป้าหมายและคุณค่าของระบบ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบเพื่อดูว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ต้องใช้วิธีแบบ Congruence แต่ในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความต้องการของบุคคลและสถานที่จะเป็นตัวหลักของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น จึงควรใช้วิธีประเมินแบบ Contingency Mode โดยใช้คำถามแบบ “ถ้า...แล้ว” เพื่อตัดสินใจว่าเป้าหมายและนโยบายเดิมนี้ควรจะได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ดังนั้น ในการประเมินสถานะแวดล้อมโดยทั่วไป ควรจะใช้การประเมินทั้ง 2 แบบ เพราะ Congruence จะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์ ในขณะที่ Contingency Mode เป็นไปเพื่อการปรับปรุง

ในการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดทิศทางของหน่วยที่จะประเมิน เพื่อที่จะได้สอดคล้องกับนโยบายและการตัดสินใจในการบริหารของระบบ ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินกับผู้บริหาร นักประเมินจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการตัดสินใจในปัจจุบัน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่ต้องการใช้เพื่อการตัดสินใจในอนาคตให้แก่ผู้บริหาร

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ

1. ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ

2. ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปการของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตราค่าจ้าง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินด้านการศึกษา ผลกำไรอาจจะไม่อยู่ในรูปตัวเลขก็ได้ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตราค่าจ้างเท่าใด วางแผนงานและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

รูปแบบของคำถามที่ใช้ถามมีมากมาย เช่น วัตถุประสงค์จะกำหนดวิธีดำเนินการได้หรือไม่ และจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ วิธีการที่กำหนดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จะดำเนินการกับยุทธวิธีที่เลือกมาอย่างไร ฯลฯ คำถามต่าง ๆ เหล่านี้จะแสดงถึงความสำคัญของการประเมินข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น เพื่อที่จะได้เป็นตัวกำหนดยุทธวิธีเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยคำถามที่จะใช้มีตั้งแต่ระดับกว้าง ๆ และคำถามเฉพาะ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้
2. เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน
3. เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ มี 3 วิธี คือ

1. แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นดังต่อไปนี้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มบุคลากรและนักศึกษา วิธีการสื่อสาร การให้เหตุผล ความเข้าใจและเห็นพ้องกันในวัตถุประสงค์ของแผนการ

โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในแผนการนั้น และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากแผนการ ความเพียงพอของแหล่งทรัพยากร อุปกรณ์อำนวยความสะดวก บุคลากร ปฏิทินการปฏิบัติงาน เป็นต้น

2. เกี่ยวกับการวางโครงการและการตัดสินใจก่อนวางแผน โดยผู้อำนวยการระหว่างการค้าในโครงการนั้น ตัวอย่างการตัดสินใจก่อนวางแผน เช่น ในโครงการพัฒนาแบบสอบ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องเลือกโรงเรียนอย่างเจาะจง สำหรับเข้าร่วมในการทดลองสร้างข้อกระทงใหม่ ๆ ของแบบสอบ ผู้ตัดสินใจจะสามารถจัดเตรียมวางโครงการล่วงหน้าได้ดีเมื่อมีโรงเรียนมาให้เลือก แต่ตัวเลือกเหล่านี้จะยังไม่มีจนกว่าจะมีรายชื่อของโรงเรียนที่จะสอบถามไป เมื่อโรงเรียนได้รับการติดต่อแล้ว จึงจะมีการตัดสินใจเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีความเต็มใจเข้าร่วมในการทดลองแบบสอบ ดังนั้น ผู้พัฒนาแบบสอบจึงต้องเลือกโรงเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการตามแบบการสุ่มตัวอย่างมากที่สุด (แบบการสุ่มจะได้รับการตัดสินใจเลือกวิธีการมาก่อน) และเขาต้องกำหนดตารางเฉพาะในการบริหารแบบสอบในการทดลองตามรูปแบบของแบบสอบ ดังนั้น ในโครงการส่วนใหญ่สถานการณ์จึงต้องตัดสินใจจึงมีจำนวนมาก และนี่เป็นเครื่องแสดงความที่ชัดเจนถึงความต้องการข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ

3. ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ จะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงร่าง โครงการ เป็นต้นว่า มโนทัศน์ที่ต้องการสอน และปริมาณของการอภิปรายที่จะมีในความหมายนี้ เพื่อบรรยายว่า เกิดอะไรขึ้นจริง ๆ สารนิเทศนี้จะให้ประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดว่า ทำไมวัตถุประสงค์จึงบรรลุหรือไม่บรรลุผล

ส่วนประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินกระบวนการ มี 4 อย่าง คือ

1. การจัดหาทรัพยากรประเมินกระบวนการเพิ่มเติมเวลา
2. เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ
3. การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินกระบวนการ และบุคลากรในโครงการ หรือในแผนงานเอง
4. การปรับปรุงโครงร่างการประเมินอยู่เป็นนิจสิน

นักประเมินกระบวนการควรได้ประชุมพบปะกับผู้ตัดสินใจในโครงการเป็นระยะ แต่ในการประชุมนี้ ผู้อำนวยการอาจจะอภิปรายกับบุคลากรในแผนงานเพื่อชี้ถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง และผลประโยชน์ของกิจกรรมในอนาคต โดยที่ผู้ประเมินจะยังคงเจียบและฟังเป็นส่วนใหญ่ ผู้ประเมินอาจจะจัดเตรียมสารสนเทศเกี่ยวกับการดำเนินการที่ผ่านมาให้พร้อมเพื่อช่วยในการจำแนกประเด็นที่จะกระทำต่อไป หลังจากผู้ตัดสินใจได้แจกแจงประโยชน์และคำถามแล้ว ผู้ประเมินอาจจะให้

ข้อมูลอีกครั้งว่า อะไรอยู่ในประเด็นที่เขามีอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ผู้ประเมินก็จะเก็บเอาไว้จนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสม ระหว่างการประชุมเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการ ผู้ตัดสินใจอาจจะกำหนดเงื่อนไขของประเด็นที่ต้องการข้อมูลย้อนกลับและ ผู้ประเมินให้สารนิเทศตามกรอบที่ให้ไว้ นั่น หรือผู้ประเมินอาจจะช่วยผู้วางแผนเองในการกำหนด ปัญหาที่ต้องการคำตอบในการประชุมเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับครั้งต่อไป ซึ่งผู้ประเมินอาจทำได้โดยการวางแผนรวบรวมข้อมูลย่อ ๆ แทรกในขณะนั้นทันที และชี้แจงให้ผู้ตัดสินใจทราบว่า มันจะช่วย ให้สารนิเทศที่เขาต้องการหรือไม่เช่นนั้น นักประเมินอาจจะทำได้มากกว่านั้นกับผู้วางแผนงาน โดยกำหนดปัญหาที่ต้องการคำตอบและข้อมูลที่ต้องการเลขก็ได้

ในการรวบรวมสารนิเทศ นักประเมินกระบวนการต้องใช้วิธีการทั้งที่มีแบบแผนและไม่มีแบบแผน เช่น การวิเคราะห์ปฏิบัติการ การบันทึกอย่างอิสระภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงานแต่ละวัน การสัมภาษณ์ การจัดอันดับ บันทึกกรวยวันของเจ้าของโครงการ วิธีการ Semantic Differential บันทึกการประชุมคณะกรรมการ การปรับปรุงรายงานของ PERT และ Suggestion Boxes นอกจากตัวแปรที่สำคัญตามทฤษฎีแล้ว ผู้ประเมินกระบวนการยังอาจจะค้นหาเหตุ หรือกรณีอื่นที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมแต่เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการ ดังนั้น ผู้ประเมินจึงต้องใช้เครื่องมือใด ๆ เท่าที่จะหาได้ เพื่อสืบสาวไปถึงสิ่งที่แสดงให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง

คุณค่าของการประเมินกระบวนการ ไม่ได้อยู่ที่ความสัมพันธ์กับการประเมินอื่น ๆ เท่านั้น แต่อยู่ที่

1. การประเมินกระบวนการขึ้นอยู่กับผลประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อมและการประเมินปัจจัย คือ ถ้าสามารถประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยได้ดีมากผู้จัดการ โครงการก็มีความมั่นใจมากขึ้นในการเลือกการดำเนินการ และถ้าปรากฏความขัดแย้งน้อยก็จะต้องมีการประเมินกระบวนการมากขึ้น นั่นคือ ถ้าการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางโครงการคลุมเครือ โครงการนั้นอาจจะเป็นหัวข้อของปัญหาและบางครั้งก็เป็นเหตุแห่งความล้มเหลว ซึ่งการประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยจะช่วยชี้ให้เห็นและแก้ปัญหาแล้วตั้งแต่ต้น พอถึงการทำตามกระบวนการจึงเป็นที่จะต้องมีข้อมูลย้อนกลับ โดยต่อเนื่องเกี่ยวกับว่า ทำอย่างไร โครงการนั้นจึงจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้นในกรณีเช่นนี้การประเมินกระบวนการจึงจำเป็นที่สุดที่สามารถทำหน้าที่นี้
2. การประเมินกระบวนการมีความสำคัญมากกว่าการประเมินผลผลิตในระยะแรกของการกำหนดแผนงาน แต่แนวโน้มนี้จะกลับกันถ้าโครงร่างของการพัฒนาแผนงาน อาศัยการสำรวจน้อยลง แต่มีโครงร่างที่แน่นอนมากขึ้น การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิตจะขึ้น

ต่อกันและกัน คือ การประเมินกระบวนการจะเข้าไปมีส่วนในการแปลความสิ่งที่เกิดขึ้น และถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ จะไม่สามารถตกลงใจได้โดยไม่ทราบว่ากระบวนการนั้นให้ผลอย่างไรบ้าง การตัดสินใจออกแบบโครงสร้างใหม่ หรือระเบียบปฏิบัติในกระบวนการใหม่ จึงต้องอาศัยสารสนเทศจากการประเมินผลผลิตเข้ามาร่วมด้วย

โดยสรุป ภายใต้การประเมินกระบวนการ สารสนเทศจะถูกวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอเท่าที่ผู้ดำเนินโครงการต้องการสารสนเทศนั้น อาจจะไม่บ่อยทุกวันถ้าจำเป็น เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะแรกๆ ของโครงการ ทั้งนี้ การประเมินนี้ไม่เพียงแต่ให้สารสนเทศที่ต้องการแก่ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า และการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังคงบันทึกสารสนเทศของกระบวนการสำหรับแปลความหมายของความสำเร็จของโครงการด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังคงมีความจำเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีทั่วๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมถึงต่อไปนี้อย่างไรก็ตาม คือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

เกณฑ์นั้นอาจเป็นได้ทั้ง Instrumental Criteria หรือ Congruence Criteria ซึ่ง Scriven ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของเกณฑ์ทั้งสอง ดังนี้

1. Instrumental Criteria จะสัมพันธ์กับความสำเร็จที่อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในที่สุด เช่น ก่อนที่แบบสอบจะถูกสร้างขึ้น รูปแบบของแบบสอบและคำถามจำนวนมากในแบบสอบนั้นจะต้องได้รับการจัดทำขึ้นก่อนหรือก่อนที่นักเรียนจะสามารถอ่านคำว่า cake ได้อย่างเข้าใจ เขาจะต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่มีความหมายของคำมาก่อน

2. Congruence Criteria จะเป็นเกณฑ์เกี่ยวกับเงื่อนไขเบื้องต้นที่ถูกกำหนดไว้ซึ่งอาจเป็นอัตราการตกออกของโรงเรียน ๆ หนึ่งในนั้นอยู่ถูกลดลงให้ได้ระดับที่กำหนดไว้ โดยกลุ่มนักเรียนจะต้องได้รับคะแนนจากแบบสอบที่ระบุนามากกว่า หรือเท่ากับจำนวนที่กำหนด หรือ

จะต้องนำแผนการสอนใหม่เข้าไปใช้ในโรงเรียนนั้น การระบุเกณฑ์แบบนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ตัดสินใจ โดยเฉพาะ

เท่าที่ผ่านมา การประเมินมีความหมายเพียงส่วนที่เป็นการประเมินผลผลิตเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะมีการประเมินแบบอื่นที่ต่างจากการประเมินผลผลิต แต่การประเมินเหล่านี้ก็ยังคงมีความสัมพันธ์คล้ายคลึงกันมาก

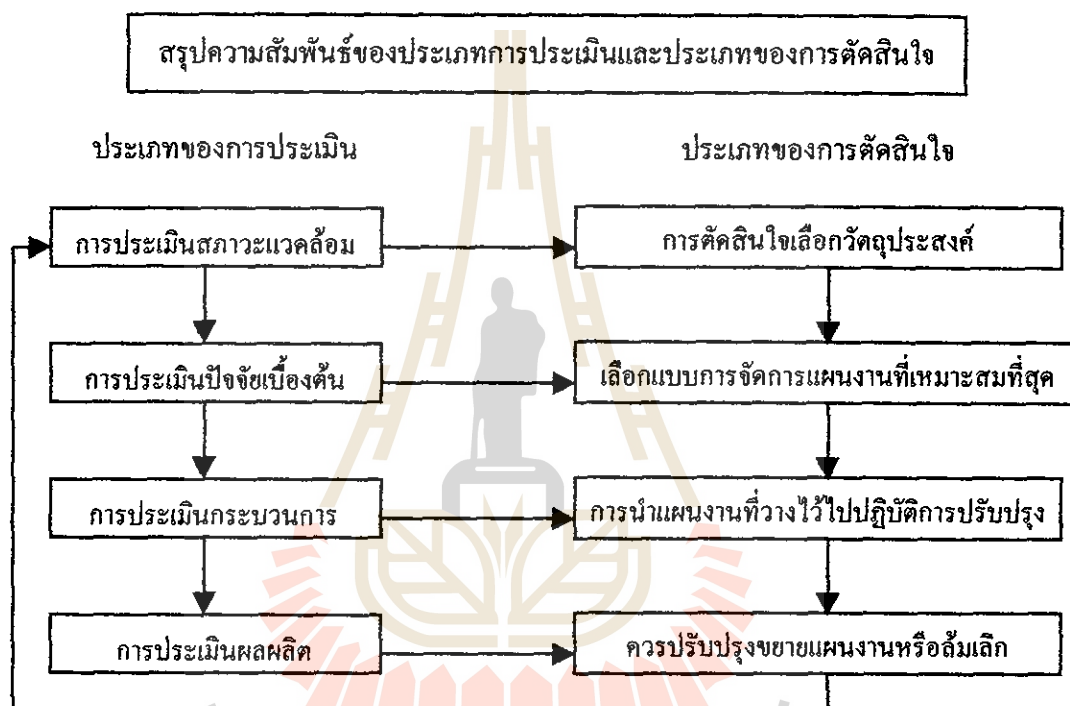
ทั้งการประเมินสภาวะแวดล้อมและการประเมินผลผลิต จะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายใดอย่างมีระบบ โดยที่การประเมินสภาวะแวดล้อมจะพิจารณาระบบโดยส่วนรวม และการประเมินผลผลิต พิจารณาความพยายามเปลี่ยนแปลงในระบบ ดังนั้น การประเมินสภาวะแวดล้อมจึงแสดงที่สิ่งจำเพาะในรูปที่การประเมินผลผลิตจะนำไปใช้ในภายหลัง (สิ่งที่แสดงอย่างเจาะจงนั้นจะเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินความสำเร็จขั้นสุดท้ายของผลผลิต)

การประเมินปัจจัยและการประเมินผลผลิตสามารถที่จะแยกให้เห็นได้ง่ายสำหรับการประเมินปัจจัยจะเกิดขึ้นก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงโครงการ และการประเมินผลผลิตจะเกิดขึ้นในระหว่างและหลังโครงการ ในขณะที่การประเมินสภาวะแวดล้อมกำหนดสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินผลผลิต การประเมินปัจจัยก็แสดงสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินกระบวนการ

การตัดสินใจโดยใช้การประเมินปัจจัยเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะสำหรับการวางแผนการประเมินผลผลิต ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประเมินปัจจัย คือ การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการที่เลือก และแผนการประเมินผลผลิตซึ่งสามารถประยุกต์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบปฏิบัติได้

การประเมินผลผลิตจะสืบสาวสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วหรือกำลังจะบรรลุ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้นได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งไว้หรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการควบคุมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการทำให้สามารถที่จะลงความเห็นว่า การนำระเบียบปฏิบัติไปทำจริงนั้นตรงหรือไม่กับแบบที่วางไว้ และการประเมินผลผลิตช่วยให้ตกลงใจได้ว่า วัตถุประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ สารนิเทศทั้งสองชนิดร่วมกันจะแสดงให้เห็นอย่างหนักแน่นถึงสาเหตุได้มากกว่าอันใดอันหนึ่งโดยลำพัง ในการตัดสินใจว่าระเบียบปฏิบัตินั้นควรดำเนินต่อไป โดยมีการแก้ไขหรือว่าจะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ถึงแม้จะเพิ่มหน้าที่ในการควบคุมโครงการเข้ามาด้วย การประเมินทั้งสองก็ยังคงอำนวยความสะดวกและช่วยอธิบายถึงผลที่ได้จากโครงการอยู่

การที่การประเมินผลผลิตรายงานว่า วัตถุประสงค์นั้นมีผลสัมฤทธิ์หรือไม่นั้น การประเมินกระบวนการจะแสดงให้เห็นถึงรากฐานสำหรับการแปลความหมายเหตุผลสำหรับสิ่งที่ได้มานั้น คือ ถ้าไม่ปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็จำเป็นจะต้องรู้ว่าระเบียบปฏิบัติที่ตั้งใจไว้นั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ การประเมินกระบวนการจะให้สารสนเทศสำหรับทำความเข้าใจในข้อนี้ และถ้าปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการบรรยายถึงระเบียบปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้นออกมา

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจแบบจำลองชีพ
(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2525)

การนำเอาแบบจำลองชีพไปใช้ในการประเมินโครงการ 3 ลักษณะ คือ

1. จัดหาโครงการ ศึกษาให้ประจักษ์ว่ามีปัญหาอะไรที่น่าจะทำ
2. โครงการที่มีอยู่แต่ยังมิได้ลงมือดำเนินการ
3. โครงการระหว่างที่ดำเนินอยู่

2. รูปแบบการประเมินแบบ ชิฟฟ์โมเดล (เยาวดี ราชชัยกุลวิบูลย์ศรี, 2544 : 56-62)

แนวคิดและ โมเดลชิฟฟ์ในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ในปีค.ศ. 1971 สตัฟเฟิลบีมและคณะได้เขียนหนังสือทางการประเมินมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational Evaluation and Decision Making” หนังสือเล่มนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาระดับชาติของไทย เพราะได้ให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผลการศึกษาไว้อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วย

สตัฟเฟิลบีมได้ให้นิยามคำว่า “การประเมิน” ไว้ดังนี้

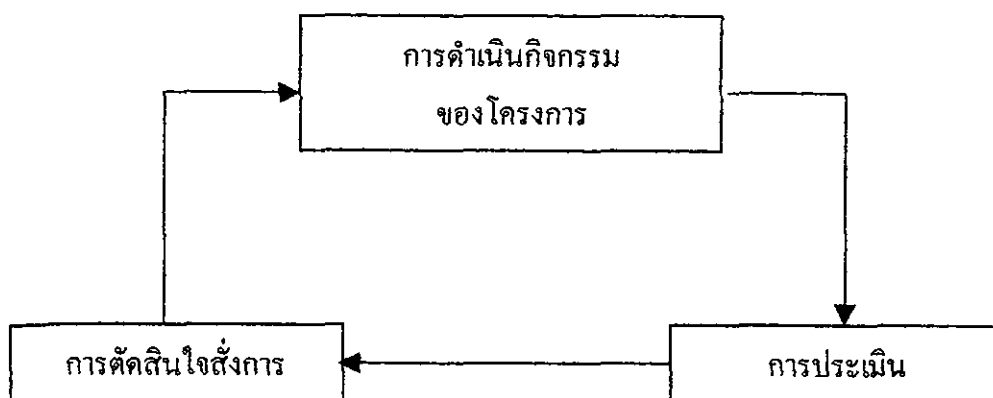
“การประเมิน” คือ กระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมถึงการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่จัดเก็บมาแล้วนั้น มาจัดทำให้เกิดเป็นสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการประกอบการตัดสินใจต่อไป

จากนิยามดังกล่าว มีสาระสำคัญที่สามารถขยายความเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

1. การประเมินเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือมีความต่อเนื่องกัน ในการดำเนินงานอย่างครบวงจรและย้อนกลับมาสู่รอบใหม่ของวงจรด้วย
2. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการระบุหรือบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ
3. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ระบุหรือบ่งชี้ไว้
4. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาแล้วนั้นมาจัดทำให้เป็นสารสนเทศ
5. สารสนเทศที่ได้มานั้น จะต้องมีความหมายและมีประโยชน์
6. สารสนเทศดังกล่าว จะต้องได้รับการนำไปเสนอเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่หรือแนวทางดำเนินการใด ๆ ต่อไป

แนวคิดของสตัฟเฟิลบีมมีลักษณะที่จะแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมิน กับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหา และนำผลการประเมินที่ได้นั้น ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี

การประเมินตามนิยามของสตัฟเฟิลบีมนั้น สามารถถ่ายทอดออกเป็นโมเดลพื้นฐานได้ดังนี้ (Worthen & Sanders, 1973 : 134)

แผนภาพที่ 2 โมเดลพื้นฐานของสตัฟเฟิลบีม

การประเมินตาม โมเดลของสตัฟเฟิลบีมนั้น สามารถสรุปการประเมินเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. กำหนด หรือระบุและบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ
2. จัดเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิเคราะห์และจัดสรรสารสนเทศ เพื่อนำเสนอฝ่ายบริหาร

สตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation ; C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation ; I) เป็นการประเมินเพื่อความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการของการดำเนินการ โครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation ; P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน
4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation ; P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยาย เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงการของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับเปลี่ยนโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

8. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีปรัชญาในการสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตจัดการหมู่บ้านและชุมชนให้มีคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้าง และพัฒนาความคิดริเริ่ม การแก้ไขปัญหาและการสร้างศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านกันเอง อีกทั้งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ จากความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงให้การสนับสนุนโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมุ่งสนับสนุนกองทุนที่ได้รับการอนุมัติจัดสรรเงินแล้ว เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรเงินให้ทุนการศึกษาแก่บัณฑิตที่ว่างงานให้เข้าศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมิน โครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกองทุนหมู่บ้านและเน้นการให้ปฏิบัติจริงในพื้นที่เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา และผู้ที่จบหลักสูตรจะได้รับ “ประกาศนียบัตรบัณฑิต” ซึ่งเป็นการประเมินบัณฑิตเพื่อสร้างศักยภาพและยกระดับการศึกษาของบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการและเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อีกทางหนึ่ง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

ในบทนี้จะมีการกล่าวถึงวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่ง การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียดวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ ดังต่อไปนี้
วิธีการประเมินโครงการ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นการประเมินเชิงระบบ (System Approach) ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนได้สร้างแบบจำลองเพื่อใช้ในการประเมิน ได้แก่ Scriven, Stake และ Stufflebeam ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

1. รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Ideologies and Model) ซึ่งสคริฟเวนได้สร้างแนวคิดผสมผสานระหว่างแนวคิดของไทเลอร์และครอนบาคเข้าด้วยกันซึ่งจำแนกการประเมินได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การประเมินโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นการประเมินระหว่างดำเนินการและการประเมินผลรวม

1.2 การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ไม่มุ่งเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้น แต่จะนำผลกระทบอื่น ๆ มาพิจารณาในการตัดสินคุณค่าด้วย

นอกจากนี้สคริฟเวนยังได้จำแนกการประเมินตามสิ่งที่ประเมินออก คือ การประเมินคุณค่าภายใน เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และการประเมินความคุ้มค่า เป็นการประเมินในส่วนที่ผลของการดำเนินโครงการมีต่อผู้รับบริการจากโครงการ

2. รูปแบบการประเมินของสแตก (Stake's Concepts and Model of Evaluation) สแตกได้กล่าวถึงการประเมินคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายแล้วนำมาจัดให้เป็นระบบที่มีความหมายในการประเมิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 มิติคือ

2.1 มิติที่เป็นสิ่งนำ การปฏิบัติ และผลผลิต

2.2 มิติที่เป็นส่วนการบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นจริงที่สามารถสังเกตได้ และการตัดสินใจเชิงปริมาณ

3. รูปแบบการประเมินชิ้นของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ได้กำหนดการประเมินออกเป็น 4 ประเภท และได้ประยุกต์ใช้กับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านไร่ ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับรายบุคคล (ผู้กู้) คือ

3.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ คือ การประเมินสภาพทั่วไปของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร คือการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งหมดของหน่วยระบบการบริหารจัดการและของหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ คือการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือหน่วยระบบบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

3.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการ และแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินการของผู้กู้แต่ละราย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา เป็นประชากรในบ้านทะเลใน มีจำนวน 94 หลังคาเรือน มีประชากร 418 คน เพศชาย 201 คน เพศหญิง 217 คน ซึ่งจะมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 10 คน
2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 84 คน
2.1 สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้	จำนวน 60 คน
2.2 สมาชิกทั่วไป	จำนวน 34 คน
3. ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 334 คน
4. ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ	จำนวน 5 คน

ประชากร หมายถึง สมาชิกทั้งหมดของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรที่นำมาใช้ในการศึกษาของบ้านทะเลใน

ในการศึกษาผู้ศึกษาใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นวิธีการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปร หมายถึง ประเด็นที่เมื่อเก็บข้อมูลจะได้ค่าที่แปรไปสำหรับผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายในกลุ่มประชากรนั้น ๆ

ตัวชี้วัด หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมินหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น จะบรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์นั้น จะมีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมอย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดจะมีทั้งในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงปริมาณและในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงคุณภาพ

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการนั้น จะใช้ CIPP Model มาเป็นหลักของการประกอบเพื่อหาตัวแปรและตัวชี้วัด ซึ่งจะแสดงองค์ประกอบภายในของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในรูปของ “ซีพีพีโมเดล”

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบประกอบไปด้วย 2 หน่วยระบบ ดังนี้

1. หน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ AA

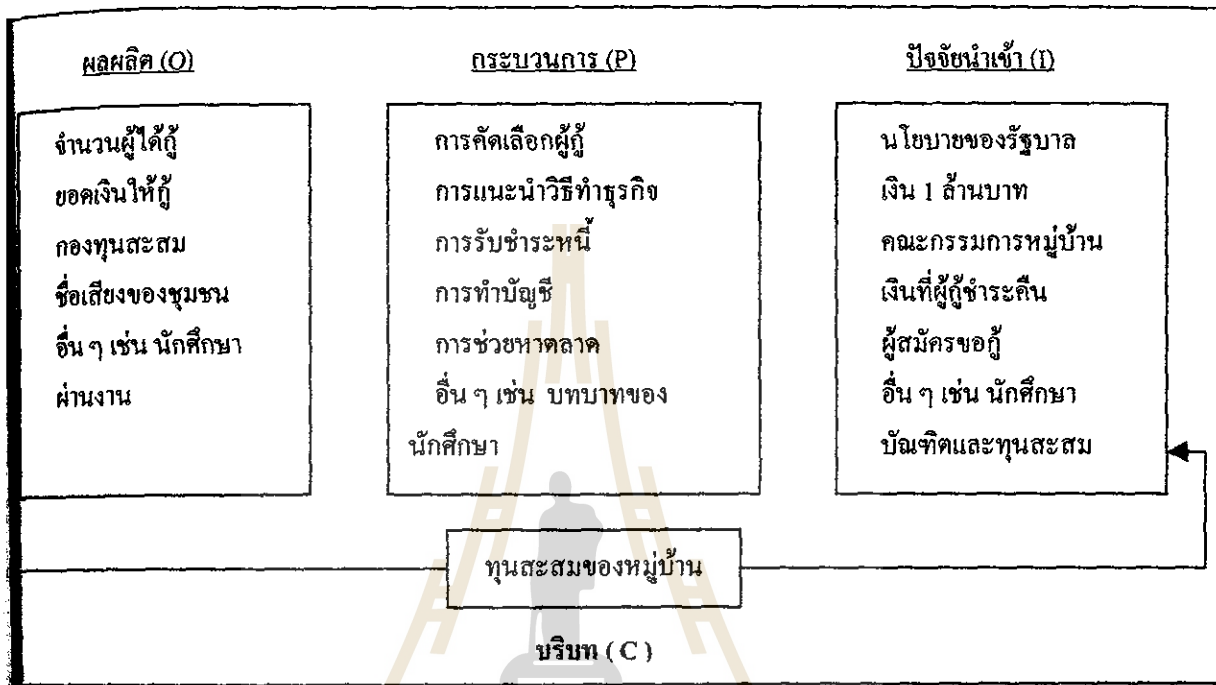
2. หน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ BB

ดังนั้นในการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงเป็นไปตามแผนภาพข้างล่างนี้ ซึ่งมีรายการตัวชี้วัด ดังนี้

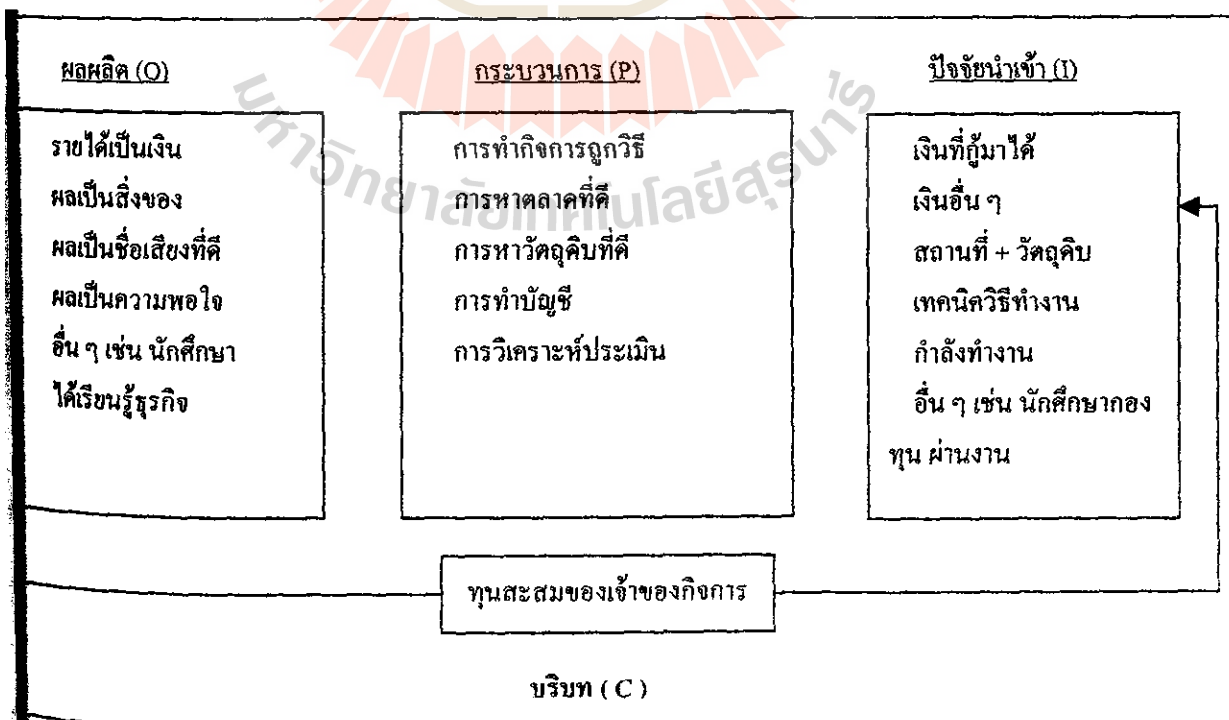
แผนภาพที่ 1 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

“ซีพีพีโมเดล” (CIPP Model) ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

หน่วยระบบ A : หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

หน่วยระบบ B : หน่วยระบบการดำเนินการของผู้กู้แต่ละราย

จากแผนภาพที่ 1 นี้ แสดงภาพโดยรวมของการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและผู้กู้จึงประกอบ ด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นหน่วยระบบ A ได้แก่ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

ส่วนที่ 2 เป็นหน่วยระบบ B ได้แก่ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

สำหรับหน่วยระบบ A

มีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ I

มีกระบวนการทำงาน ได้แก่ P

มีผลผลิต ได้แก่ O

สำหรับหน่วยระบบ B

มีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ I

มีกระบวนการทำอาชีพ ได้แก่ P

มีผลผลิต ได้แก่ O

ความเชื่อมโยงที่สำคัญของหน่วยระบบ A และ B คือ หน่วยระบบกองทุนเป็นผู้ให้เงินกู้แก่หน่วยระบบ B และอาจจะช่วยหาตลาดจำหน่ายสินค้าบางอย่าง ตลอดจนช่วยหาวิธีแนะนำดำเนินกิจกรรมให้ได้ผลดี ส่วนหน่วยระบบ B เมื่อดำเนินการได้ผลดี ก็ส่งคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยให้กับหน่วยระบบ A

บริบท C ในที่นี้หมายถึงรวมถึงบริบทของหน่วยระบบ A และ B เช่นสภาพภูมิประเทศและประชากรของชุมชน ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศและนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดบริบท (C)

ตัวชี้วัดบริบท หมายถึง ตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมของหน่วยระบบ A (การบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้) เป็นสำคัญ

ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้าน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น
ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศหรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1.1 ความยากจนของประเทศ

1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs)

- 1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
- 1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
- 1.5 ความเคียดแค้นและการเป็นหนี้สินของประชาชน
- 1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท
- 1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

2. บริบทระดับท้องถิ่น เช่น สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้าน ในหมู่บ้าน และตัวบ่งชี้อื่น ๆ

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
- 1.2 สภาพปัจจุบันของหมู่บ้าน
- 1.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน
- 1.4 ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี
- 1.5 การศึกษา
- 1.6 สาธารณสุข
- 1.7 สาธารณูปโภค
- 1.8 ข้อมูลด้านอื่น ๆ เช่น

1.8.1 ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ เช่น การมีหนี้สินของชาวบ้าน การรวมกลุ่ม

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้ ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวดคือ

1. ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) สำหรับตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ A นี้ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 2.1 นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- 2.2 เงิน 1 ล้านบาท
- 2.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน
- 2.4 เงินที่ผู้รู้ชำระคืน
- 2.5 ผู้สมัครขอรู้
- 2.6 อื่น ๆ เช่น นักศึกษา บัณฑิต และทุนสะสมของหมู่บ้าน

3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วย ตัวแปร ดังต่อไปนี้
 - 3.1 การคัดเลือกผู้กู้
 - 3.2 การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
 - 3.3 การรับชำระหนี้
 - 3.4 การทำบัญชี
 - 3.5 การช่วยหาตลาด
 - 3.6 อื่น ๆ เช่น บทบาทของนักศึกษา
4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result)
 - 4.1.1 จำนวนผู้กู้
 - 4.1.2 ยอดเงินให้กู้
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
 - 4.2.1 จำนวนผู้ที่ได้
 - 4.2.2 จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
 - 4.2.3 การขยายกิจการของผู้กู้
 - 4.2.4 การเกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่น
 - 4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)
 - 4.3.1 กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
 - 4.3.2 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
 - 4.3.3 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด
 - 4.3.4 ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้
 - 1.1 ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดบริบทชนิดเดียวกับตัวชี้วัดระดับประเทศของหน่วยระบบ A ที่กล่าวไว้ข้างต้น
 - 1.2 ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น ซึ่งเน้นตัวชี้วัดบริบทชนิดเดียวกับตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่นของหน่วยระบบ A ที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว

- 1.3 ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 1.3.1 ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว
 - 1.3.2 ทรัพย์สินของผู้กู้และเครือญาติ
 - 1.3.3 หนี้สินธนาคารของผู้กู้
 - 1.3.4 หนี้ภายนอกนอกระบบของผู้กู้
 - 1.3.5 อาชีพหลักของผู้กู้
 - 1.3.6 รายได้ของครอบครัว
 - 1.3.7 ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 2.1 เงินที่กู้มาได้
 - 2.2 เงินอื่น ๆ
 - 2.3 สถานที่ และวัตถุดิบ
 - 2.4 เทคนิควิธีทำงาน
 - 2.5 กำลังทำงาน
 - 2.6 อื่น ๆ เช่น นักศึกษากองทุนผ่านงาน
3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 3.1 การทำกิจการถูกวิธี
 - 3.2 การหาตลาดที่ดี
 - 3.3 การหาวัตถุดิบที่ดี
 - 3.4 การทำบัญชี
 - 3.5 การวิเคราะห์ประเมิน
4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่
 - 4.1.1 รายได้เป็นเงิน
 - 4.1.2 ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
 - 4.2.1 ผู้กู้ได้ขยายกิจการ
 - 4.2.2 ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้นอันเนื่องมาจากการได้ศึกษาค้นคว้า

ไว้ตนเอง

4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่

- 4.3.1 ผู้ที่มีการพึ่งตนเอง
- 4.3.2 ผู้ที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
- 4.3.3 การกลับคืนถิ่นของประชาชน
- 4.3.4 อื่น ๆ เช่น นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ตัวชี้วัดการประเมินโครงการ โดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ รายได้เป็นเงิน ผู้ดูแลแต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้น เงินที่ผู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A ประสบความสำเร็จไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้ชำระคืนก็จะส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทำนองคล้ายกันกับผลผลิตของหน่วยระบบ A คือ ยอดเงินกู้ที่ให้กับผู้กู้ ถ้าออกไปสู่คนดีและมากพอ หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จด้วย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

วิธีการที่ใช้เก็บข้อมูลและการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ประกอบด้วยหลายวิธี ได้แก่

1. การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถามตามแบบรายงาน บร. 1 – 12
2. การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน
3. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ชนิดเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือวัดทางสังคมศาสตร์ เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่มีเครื่องมือใด ๆ วัดค่าออกมาได้อย่างถูกต้องคงเส้นคงวา ดังนั้น เครื่องมือศึกษาประเภทนี้ จึงมีความยุ่งยาก มีความซับซ้อนในการนำไปใช้เก็บข้อมูลเป็นอย่างมาก และข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะมีความถูกต้องในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างในการนำเครื่องมือศึกษานี้ไปใช้ ได้แก่ ประสบการณ์ของผู้ศึกษา พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ช่วงเวลาที่นำเครื่องมือไปใช้ ระยะเวลา เทคนิคการเก็บข้อมูล เหล่านี้ล้วนมีผลต่อการนำเครื่องมือวิจัยประเภทนี้ไปใช้

เครื่องมือวัดทางสังคมศาสตร์ที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการเก็บข้อมูล สำหรับการศึกษาค้นคว้าทางสังคมศาสตร์ อาจแบ่งออกได้ ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วทำการจดบันทึกข้อมูลที่ได้ ป้องกันการลืม การบันทึกควรมีการตีความหมายพฤติกรรมภายหลังการสังเกต ไม่ควรตีความหมายในขณะที่ทำการสังเกต

รูปแบบของการสังเกตอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

1.1 การสังเกตโดยตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน โดยตัวผู้สังเกตหรือผู้ศึกษาเอง

1.2 การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นการให้ผู้อื่นสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง แล้วมาเล่าให้ผู้สังเกตหรือผู้ศึกษาฟังในภายหลัง

ข้อจำกัดของการสังเกต คือ ผู้สังเกตจะไม่สามารถทำการเก็บข้อมูลที่ต้องการได้ ถ้าเหตุการณ์ที่ผู้สังเกตต้องการไม่เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ทำการเก็บข้อมูล

2. การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นการสนทนา แต่เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายตามที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ ผู้สัมภาษณ์ที่ดีจะต้องเป็นผู้ฟังมากกว่าที่จะพูดเสียเอง และต้องไม่หลงเชื่อคำพูดของผู้ถูกสัมภาษณ์ง่าย ๆ การสัมภาษณ์เป็นการเก็บข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะผู้ให้ข้อมูลสามารถให้ข้อมูลได้โดยตรงตามข้อคำถามที่ผู้ศึกษาต้องการทราบตัวอย่างของคำถามที่ผู้ศึกษาสามารถนำไปใช้ในการสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือศึกษาที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการเก็บข้อมูล อาจเป็นแบบให้เขียนตอบ กรอกข้อความสั้น ๆ หรือตอบยาว ๆ ก็ได้ หรืออาจเป็นแบบ Checklist ผสมกับแบบInventory ร่วมกันก็ได้ รูปแบบของแบบสอบถามที่นิยมใช้กันทั่วไปมี 2 แบบ คือ

3.1 แบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed Form Questionnaire) มักจะมีข้อคำถามและคำตอบให้ผู้ตอบเลือกตอบโดยมีตัวเลือกตอบ 2-3 ข้อหรืออาจมีมากกว่าก็ได้

3.2 แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened Form Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่ไม่มีการกำหนดคำตอบ แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ถามได้อย่างอิสระ

ส่วนประกอบของแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยนั้นจะมีลักษณะการเก็บข้อมูลอยู่ 2 ตอน คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และข้อคำถามที่เป็นความคิดเห็นที่ต้องการถามเป็นการเก็บข้อมูลที่เป็นเรื่องของความคิดเห็นของผู้ตอบ โดยข้อคำถามอาจเป็นปลายปิดหรือปลายเปิดก็ได้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยใช้แบบรายงานต่าง ๆ (บร.) มีรายละเอียดและวิธีเก็บ ดังนี้

1. แบบรายงาน บร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน) เก็บโดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่ได้ มีการจัดเก็บไว้แล้ว คือ ข้อมูลมือสอง (Secondary data) ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) ประวัติหมู่บ้าน เอกสารบรรยายสรุปข้อมูลหมู่บ้าน แผนที่หมู่บ้าน
2. แบบรายงาน บร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน) เก็บโดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย 50 % ของครัวเรือนในชุมชน
3. แบบรายงาน บร. 3 (แบบรายงานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) เก็บโดย การสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุน ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปในชุมชน (ทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก)
4. แบบรายงาน บร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน) เก็บโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของกองทุน การสัมภาษณ์กรรมการกองทุนและสมาชิกกองทุน
5. แบบรายงาน บร.5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) เก็บ โดยจัดเวทีประชาคมร่วมกันทั้งตำบล ผู้เข้าร่วมคือกรรมการกองทุนหมู่บ้านๆละ 1-2 คน
6. แบบรายงาน บร. 6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) เก็บ โดยการจัดกลุ่มเสวนาสมาชิกที่กู้เงินที่มีอาชีพเดียวกัน
7. แบบรายงาน บร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน) เก็บโดยใช้ข้อมูลจาก บร.2 มาสรุป
8. แบบรายงาน บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) จะใช้ความรู้จากชุดวิชาการจัดการและวางแผนธุรกิจ การจัดการธุรกิจชุมชน
9. แบบรายงาน บร 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์) จะใช้บันทึกการสัมภาษณ์ในเรื่องต่างๆ โดยจะเก็บร้อยละ 50 ของครัวเรือนที่มีอยู่ทั้งหมด

10. แบบรายงาน บร. 10 (แบบสรุบบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน) จัดเวทีสรุบบทเรียน
11. แบบรายงาน บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกกรายกรณี) ทำการศึกษาเจาะลึกผู้ดูแลเป็นระยะ โดยจะศึกษาเจาะลึก ร้อยละ 20 ของสมาชิกผู้กู้เงิน
12. แบบรายงาน บร. 12 (การวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน) จะใช้กระบวนการ AIC ในการวิเคราะห์ทำแผนแม่บทชุมชน โดยการวิเคราะห์จาก บร. 1. เพื่อกำหนดตัวแทนที่จะเข้าร่วม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินผล โครงการจะใช้การวิเคราะห์ 2 แบบทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปโดยใช้ค่าสถิติ ข้อมูลที่หาค่าสถิติได้ เช่น รายได้ของชาวบ้าน อายุ เพศ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกที่กู้กองทุนหมู่บ้าน และจำนวนสมาชิกที่ไม่ได้กู้กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น และค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ เช่น ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนเกี่ยวกับระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ความรู้ความเข้าใจชาวบ้านที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน ความรู้ความเข้าใจความสนใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่มีต่อผู้นำชุมชน หมู่บ้านที่เข้มแข็งควรมีลักษณะอย่างไร เป็นต้น

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

สารนิพนธ์บทที่ 4 ผลการติดตามประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ของกองทุนบ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ผลการประเมินบริบทชุมชน ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้ และสรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

ในการประเมินบริบทชุมชนสามารถประเมินได้ 2 ระดับคือ

1.1 บริบทระดับประเทศ ประเมินได้ดังนี้

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

เนื่องจากคนจนส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 82.1 ของคนจนทั้งหมดจำนวน 8.6 ล้านคน และสองในสามของคนจนทั้งหมดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม มีครัวเรือนขนาดใหญ่ มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีการศึกษาน้อยกว่าคนทั่วไป มีลูกมากหรือสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีภาระหนี้สินที่ตกทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่

ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจน ได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) จนถึงปัจจุบันได้มีโครงการที่ใช้งบประมาณแผ่นดิน ได้แก่โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน(กข.คจ.) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการเพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนและการใช้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน โครงการที่ดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลปัจจุบัน ได้แก่ โครงการพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การจัดตั้งธนาคารประชาชน และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ส่วนโครงการของภาคเอกชน / ชุมชน ได้แก่ โครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท โครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วน เพื่อผู้ยากลำบาก

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์ภาวะความยากจนของคนไทย พบว่า ความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2531 สัดส่วนคนจนอยู่ในระดับ ร้อยละ 32.6 ปี 2535 ลดลงเหลือร้อยละ 23.2 ปี 2539 เหลือร้อยละ 11.4 แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ได้ส่งผลให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.0 ในปี 2541 และร้อยละ 15.9 ในปี 2542 ปัญหาความยากจนเริ่มคลี่คลายลงตั้งแต่ ปี 2543 ลดลงเหลือร้อยละ 14.2 ปี 2544 ลดลงอีกร้อยละ 13.0 หรือลดลงจากจำนวน 9.9 ล้านคน ในปี 2542 เหลือ 8.2 ล้านคน ในปี 2544 ลดลง 1.7 ล้านคน ในช่วง 2 ปีที่ผ่านและภาวะเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันเริ่มฟื้นตัวขึ้นและสัดส่วนคนจนเริ่มลดลง ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา ประกอบกับรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณมาพัฒนาเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมีโครงการต่าง ๆ ตลอดจนภาคเอกชนและชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น จึงคาดหมายได้ว่า ภาวะความยากจนของประเทศไทยมีแนวโน้มที่ลดลงและน่าบรรลุตามเป้าหมายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่กำหนดสัดส่วนคนจนลดลงเหลือร้อยละ 12 ของประชากร ในปี 2549 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม(SME) ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยยึดกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

แผนการพัฒนาวិสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ภาคอุตสาหกรรม)

1. บทบาทและความสำคัญของ SMEs

ในปัจจุบัน ภาคธุรกิจของไทยประกอบด้วยวิสาหกิจจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 8.5 แสนกิจการในจำนวนนี้ กว่าร้อยละ 99.7 จัดว่าเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กล่าวคือ มีการจ้างงานไม่เกิน 200 คนต่อกิจการ และประมาณร้อยละ 40 เป็นวิสาหกิจขนาดเล็กมาก ซึ่งอยู่นอกระบบ ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ในภาคอุตสาหกรรม แรงงานประมาณกึ่งหนึ่ง และการจ้างงานใหม่ที่เกิดขึ้น หลังวิกฤตการณ์ในปี พ.ศ. 2540 ประมาณร้อยละ 60 อยู่ใน SMEs ประมาณร้อยละ 30 ของวิสาหกิจไทยซึ่งพาดตลาดต่างประเทศ และอุตสาหกรรมส่งออกขนาดใหญ่ของไทย ใช้วัตถุดิบแปรรูปขึ้นต้น และชิ้นส่วนที่ผลิตภายในประเทศส่วนหนึ่ง การเพิ่มขีดความสามารถของ SMEs ที่เป็นผู้ผลิตเพื่อส่งออกและ SMEs ที่รับช่วงการผลิตจากผู้ส่งออก จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการส่งออกของไทย และการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศในภาพรวม

นอกจากนี้ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ เป็นทั้งผู้
ผู้ผลิตและผู้ผลิตสินค้าและบริการสนองความต้องการของผู้บริโภคในท้องถิ่นห่างไกล จึงเป็น
กลไกสำคัญยิ่งในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาค

2. ทิศทางและแนวคิดในการพัฒนา SMEs

การพัฒนาและส่งเสริม SMEs ต้องสามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง อันได้แก่ การขาด
เทคโนโลยี ขาดความสามารถในการจัดการสมัยใหม่ สินค้าด้อยคุณภาพ ขาดทรัพยากรบุคคลที่
มีคุณภาพ และตรงความต้องการ การกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ อุปสรรคในการเข้าถึงแหล่ง
ทุน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ปัจจัยแวดล้อม การประกอบธุรกิจของ SMEs ได้เปลี่ยนไป และ
ยังคงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการเปิดเสรีทางการค้า และความก้าวหน้าทาง
เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งทำให้ต้นทุนการสื่อสารและการกระจายสินค้าลดลงอย่างไม่เคยปรากฏมา
ก่อน ปัจจัยที่กำหนดขีดความสามารถในการแข่งขัน ได้เปลี่ยนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติภายใน
ประเทศและแรงงานที่มีค่าแรงต่ำ ไปสู่การแข่งขันเชิงคุณภาพ การนำเสนอสินค้ารูปแบบใหม่ ๆ
การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และความสามารถในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ไม่ว่า
SMEs จะมุ่งตลาดภายในประเทศหรือตลาดต่างประเทศ ต่างก็จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพให้เข้าสู่
มาตรฐานสากลและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ทัดเทียมคู่แข่งกัน รวมทั้งต้องมีความสามารถ ที่จะ
เชื่อมโยงธุรกิจในลักษณะที่เป็นนานาชาติมากขึ้น

จากข้อพิจารณาข้างต้น จึงได้กำหนดการพัฒนา SMEs ภาคอุตสาหกรรม ดังนี้

- วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล
- วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของคนไทยมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้
ทั้งด้านการผลิตและการตลาด
- วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความเชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ และเชื่อมโยง
กับภาคธุรกิจต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสมดุลในโครง
สร้างเศรษฐกิจและสังคม เป็นกลไกที่สามารถช่วยบรรเทาผลกระทบจากความผันผวนในเศรษฐกิจ
โลกที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

3. กลไกการบริหารแผนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

กระบวนการบริหารและจัดการเพื่อนำแผนแม่บท ไปสู่การปฏิบัติ จะอยู่ภายใต้พระราช
บัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 โดยมีสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นผู้บริหาร และประสานแผนสำหรับในส่วนของแผนแม่บทการ
พัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้าและภาคบริการ ขณะนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม กำลังจ้างศึกษาและวิเคราะห์พื้นฐาน ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จ

และสามารถนำเสนอต่อสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อจัดทำเป็นนโยบายและแผนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้า และภาคบริการได้ภายในกลางปี 2544

เป็นที่คาดหมายว่า เมื่อได้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้ง 3 ภาค คือ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้า และภาคบริการ ได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ จะสามารถช่วยให้ทิศทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปในทางเดียวกัน มีการผนึกกำลังที่เข้มแข็งมากขึ้น ทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถผลิตพืชเศรษฐกิจของประเทศอันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอนาคต

1.1.3 ภาวะการค้าของประเทศ

ภาวะการขาดดุลการค้าของไทยในปี 2544 สามารถสรุปได้คือ การชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐและการฟื้นตัวของญี่ปุ่น เศรษฐกิจสหรัฐมีการขยายตัวประมาณ 3.0 – 3.5 % ลดลงจากการประมาณการ 5.0 % ในปี 2543 ในขณะที่ญี่ปุ่นก็เผชิญกับปัญหาธนาคารกลางของญี่ปุ่นเอง ซึ่งทำให้ค่าเงินเยนอ่อนตัวลงในขณะนี้ และนโยบายการลดอัตราภาษีของสหรัฐ จึงมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจของอเมริกา ดังนั้นทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับผลการชะลอตัวตามอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การส่งออกของไทยจะมีอัตราการขยายตัวที่ลดลงอย่างมาก

ความอ่อนแอของสถาบันการเงินภายในประเทศ แม้ว่า ณ วันสิ้นปี 2543 ระบบธนาคารไทยคงจะมีสัดส่วนเงินกองทุนเกิน 11 % รวมทั้งสามารถทำสำรองได้ไม่ต่ำกว่า 100% แต่ถ้าหากหนี้ค้ำประกันมีมากขึ้น หรือมูลค่าหลักทรัพย์ค้ำประกันลดลงหรือระบบธนาคารไทยต้องรับรู้การสูญเสียในอัตราที่ใกล้เคียงกับธนาคารดีบีเอส ในขณะเดียวกันแนวโน้มการชะลอตัวของเศรษฐกิจในปหน้า จะทำให้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loan : NPL) ที่กีดกันการดำเนินการของธนาคารไทยยังอยู่ในระบบ ดังนั้นการเพิ่มทุนจึงยังคงเป็นความจำเป็นของธนาคารไทย

การขาดดุลการชำระเงินและการลดลงของระดับทุนสำรองระหว่างประเทศ น่าจะทำให้เงินบาทตกอยู่ภายใต้แรงกดดัน และมีความผันผวน โดยอาจจะเป็นไปได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ขึ้นอยู่กับแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยเฉพาะในการระดมเศรษฐกิจชุดใหม่ ทั้งนี้คาดว่าโดยเฉลี่ยแล้วเงินบาทมีค่าเท่ากับ 43.50 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2544 เมื่อเทียบกับปี 2543 ในขณะที่อาจมีความผันผวนมากเป็นบางช่วงตามปัจจัยที่จะมากระทบ เช่น การเคลื่อนย้ายเงินทุนออกนอกประเทศ ความเคลื่อนไหวของค่าเงินในตลาดภูมิภาค รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ โดยในช่วงของการผันผวนดังกล่าว ค่าเงินบาทอาจจะหลุดออกจากกรอบ 44 – 45 บาทได้ อย่างไรก็ตามคาดว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะเข้ามาดูแลเสถียรภาพของค่าเงินบาทเป็นระยะ ๆ เพื่อไม่ให้เงินบาทมีความผันผวนมาก จนทำให้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย

1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท อาจกล่าวสรุปได้ดังนี้

- 1) ความยากจนของคนในหมู่บ้าน
- 2) การที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่แท้จริงต้องมาจาก คน ไม่ใช่ มาจากเงิน เพราะเงินบางครั้ง ก็ทำให้คนทะเลาะและทำให้แตกความสามัคคีกันภายในชุมชนได้
- 3) กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ถ้าทำการจัดตั้งแล้วแต่ชาวบ้านไม่นำเงินไปฝาก ก็จะทำให้กลุ่มออมทรัพย์เกิดการล้มละลายได้
- 4) ความแตกต่างทางฐานะของชาวบ้านภายในหมู่บ้าน
- 5) ชาวบ้านมีการศึกษาน้อย ส่วนมากจะจบแค่ ป.4 ทำให้ไม่ค่อยมีความรู้มากนัก
- 6) ความสามัคคีปรองดอง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งบางชุมชนก็ไม่มีสิ่งพวกนี้ทำให้ไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร
- 7) การมีส่วนร่วมกับภาครัฐบาล ถ้าชุมชนไหนไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐบาล ก็จะทำให้ชุมชนนั้นไม่มีความเจริญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยีทางการเกษตร ด้านสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น
- 8) หมู่บ้านบางแห่งของประเทศยังไม่มีความเจริญเข้าไปภายในหมู่บ้าน เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา น้ำบาดาล เป็นต้น

ความอ่อนแอของท้องถิ่นชนบทส่วนใหญ่มาจากการที่คนในหมู่บ้าน ไม่ค่อยมีความสามัคคีกัน และบางหมู่บ้าน ไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐบาลเท่าที่ควร ทำให้เสียโอกาสที่จะทำให้ท้องถิ่นของตนเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และมีบุคคลบางกลุ่มที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คอยจะฉกฉวยผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับตัวเอง

1.1.7 ค่านิยมในกระแสนิยมธรรมชาติและสินค้าจากต่างประเทศ

- 1) ค่านิยมการใช้สินค้าที่มียี่ห้อจากต่างประเทศ
- 2) ค่านิยมในการแต่งตัวเลียนแบบต่างประเทศ หลงใหลวัฒนธรรม ประเพณีไทยอันค้ำาม
- 3) การใช้ชีวิตที่มีอิสระแบบต่างประเทศซึ่งขัดกับวัฒนธรรมประเพณีของไทย

ในปัจจุบันนี้ กระแสนิยมของสินค้าจากต่างประเทศและวัฒนธรรมต่างชาติ ที่เข้ามาในประเทศไทย นั้นมีมากทางด้านวัฒนธรรม เช่น การแต่งกายที่วัยรุ่นมีค่านิยมตามแบบชาวต่างชาติ เช่นประเทศญี่ปุ่น ตะวันตก ซึ่งค่านิยมนี้เป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองเงินทองของวัยรุ่นและของประชาชน ทำให้ประชาชนบางกลุ่มเสื่อมค่านิยมของไทยแบบเก่า ๆ ไปแล้ว และทางด้านสินค้าจากต่างชาติที่เข้ามาในไทยมีมากมาย เช่น เหล้า เบียร์ เครื่องดื่มมีเนมา สินค้าต่างประเทศ และที่นิยมมากที่สุดคืออาหารฟาสต์ฟู้ด ซึ่งผลิตภัณฑ์พวกนี้ ปีหนึ่ง ๆ ประชาชนภายในประเทศนิยมรับประทานกันมาก

และมีราคาแพง ทำให้เงินไหลออกนอกประเทศจำนวนมากหลายหมื่นบาท และไทยต้องเสียดุลการค้าทุกปี ดังนั้นชาวไทยควรจะไม่นำค่านิยมจากต่างชาติเข้ามาอีก ควรจะแต่งกายแบบไทย สินค้าควรซื้อสินค้าไทย ซึ่งมีมากมายหลายชนิดให้เลือก ไม่ว่าจะเป็นผลไม้ต่าง ๆ อาหารไทย สินค้าพื้นบ้านของไทย และเมื่อคนไทยหันมานิยมของไทย ก็จะทำให้ประเทศมีความเจริญและจะทำให้มีเงินหมุนเวียนภายในประเทศมากขึ้น

จากการประเมินบริบทประเทศ ซึ่งมีผลที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆโดยภาพรวม เช่น ความยากจนของประเทศ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน ความเคียดแค้นและเป็นหนี้สินของประชากร บรรยากาศความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งจากปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลกระทบถึงระดับหมู่บ้าน (บ้านทะเลใน) ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ก่อให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งเป็นแรงงานที่ขาดคุณภาพ (คุณภาพต่ำ) แล้วเกิดปัญหาการเลิกจ้างตามมา ทำให้ต้องย้ายถิ่นกลับมาท้องถิ่นของตนเอง และเกิดการว่างงานจึงต้องอาชีพใหม่ทำ

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

การประเมินบริบทของหมู่บ้านทะเลใน หมู่ 12 ต.เสมา อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา จะประเมินได้ดังนี้

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านทะเลใน

บ้านทะเลใน เดิมเป็นส่วนหนึ่งของบ้านทะเล เนื่องจากบ้านทะเล หมู่ 4 มีขนาดใหญ่ ทำให้การปกครอง ดูแลไม่ทั่วถึง จึงมีผู้อาวุโสและผู้เฒ่าที่เคารพนับถือของชาวบ้านได้มีความคิดที่จะก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ โดยการแยกออกจากหมู่บ้านทะเล หมู่ 4

วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2533 ทางอำเภอสูงเนินอนุญาตให้แยกหมู่บ้านออกจากบ้านทะเล หมู่ 4 และตั้งชื่อว่า “บ้านทะเลใน” ปัจจุบันตั้งมาแล้ว 12 ปี โดยมี นายประเสริฐ แพบสูงเนิน เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก คนที่ 2 และคนปัจจุบัน คือ นางบุญมี คิ้วสูงเนิน

เหตุผลที่ตั้งชื่อว่า “บ้านทะเลใน” เพราะว่าได้เรียกตามชื่อภูมิประเทศ ซึ่งคำว่า “ทะเล” มาจากการที่ในเวลาที่มีฝนตกจะมีน้ำท่วมขัง น้ำเจิ่งนองคล้ายกับทะเล และคำว่า “ใน” มาจากการที่หมู่บ้านตั้งลึกเข้าไปข้างในกว่าหมู่บ้านใหญ่ คือ บ้านทะเล หมู่ 4 เพราะฉะนั้นจึงตั้งชื่อว่า “บ้านทะเลใน”

สภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านก่อนที่จะมีการตั้งหมู่บ้านหรือตั้งถิ่นฐานใดๆจะมีลักษณะเป็นหนองน้ำ มีต้นไม้ขึ้นเป็นหย่อมๆ แต่ในปัจจุบันป่าและหนองน้ำที่เคยมีอยู่เดิมได้หายไป เนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นของประชากรเพื่อมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณหมู่บ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น

1.2.2 สภาพปัจจุบันของหมู่บ้าน

1. ลักษณะประชากร

บ้านทะเลในมี 94 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 418 คน มีประชากรที่เป็นชาย 201 คน เป็นหญิง 217 คน และกลุ่มอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 18 – 50 ปี ดังจะแสดงในตารางที่ 4.1 ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน (คน)
1. เพศ	
- ชาย	201
- หญิง	217
2. อายุ	
1 วัน – 3 ปีเต็ม	23
3 ปี 1 วัน – 6 ปีเต็ม	18
6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม	32
12 ปี 1 วัน – 14 ปีเต็ม	21
15 ปี 1 วัน – 18 ปีเต็ม	7
18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม	221
50 ปี 1 วัน – 60 ปีเต็ม	46
60 ปี 1 วันขึ้นไป	50

ที่มา :จากการสำรวจหมู่บ้าน

2. การตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานของบ้านทะเลในส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานในลักษณะตามแนวถนนสายหลักของหมู่บ้านและบางส่วนจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มบริเวณเดียวกันตามเครือข่ายและกระจายตามพื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง

3. แหล่งน้ำในหมู่บ้าน

ในบ้านทะเลใน มีคลองน้ำของชลประทานอยู่ 1 แห่ง และมีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ 1 สระ ซึ่งสามารถใช้น้ำได้ตลอดทั้งปี ชาวบ้านในหมู่บ้านต้องใช้น้ำในสระเพื่อการอุปโภค มีน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือน

4. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่บ้านทะเล ตำบลเสมา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่บ้านหินตั้ง ตำบลเสมา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบึงขี้เหล็ก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่บ้านทะเล ตำบลเสมา

5. สภาพที่ดิน กลุ่มชุดดินที่พบคือ กลุ่มชุดดินที่ 18 หรือกลุ่มชุดราชบุรี เป็นกลุ่มดินที่มีเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย มีสีเทาหรือสีน้ำตาลอ่อน พบจุดปะสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดงปะปนกันเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินตะกอนลำนํ้า สภาพพื้นที่ที่พบจะเป็นที่ราบเรียบ หรือค่อนข้างราบเรียบ เป็นดินลึก ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ความเป็นกรด-ด่าง ประมาณ 5.5-8.0

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

อาชีพหลัก : ในบ้านทะเลใน หมู่ 12 มีการประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำไร่ ซึ่งจะทำกันเกือบทุกครอบครัว จะทำกันปีละครั้ง จะอาศัยน้ำฝนและน้ำจากชลประทาน แต่รายได้ที่ได้จากการทำนา ทำไร่ก็ไม่เพียงพอแก่การใช้จ่ายดำรงชีพ ประกอบด้วยชาวบ้านมีหนี้สิน ดังนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะประกอบอาชีพเสริมควบคู่ไปด้วย เพื่อนำรายได้มาเป็นเงินทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

อาชีพรอง : คือ อาชีพที่ทำนอกเหนือจากการทำอาชีพหลัก มีดังนี้

- การปลูกพืชสวนครัว
- การเลี้ยงสัตว์
- การค้าขาย
- การรับจ้าง

5 รูป ตามแนว 4 รูป ภาษาพื้นบ้าน คือ ภาษาไทยและภาษาพื้นบ้าน (ไทย-ลาว) งานบุญหรือประเพณีต่าง ๆ ซึ่งได้สืบทอดกันมาดังนี้ เดือนมกราคมประเพณีวันขึ้นปีใหม่ เดือนกุมภาพันธ์ประเพณีเทศน์มหาชาติ ทำบุญกลางบ้าน เดือนเมษายนประเพณีสงกรานต์ เดือนพฤษภาคมประเพณีงานเลี้ยงปู่ตาเดือนกรกฎาคมประเพณีเข้าพรรษา เดือนกันยายนประเพณีทำบุญข้าวสารทเดือนตุลาคม ประเพณีออกพรรษา เดือนพฤศจิกายนประเพณีลอยกระทง เดือนธันวาคมประเพณีลงแขก (เกี่ยวข้าว หักข้าวโพด)

1.2.5 การศึกษา

ประชากรวัยศึกษาหมู่บ้านทะเลใน ในระดับประถมศึกษาจะไปศึกษาที่โรงเรียนบ้านทะเล(เสมอประชาสรรค์) ระดับมัธยมศึกษาจะไปศึกษาที่โรงเรียนสูงเนินและระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา ส่วนใหญ่จะไปศึกษาที่ในตัวเมืองนครราชสีมา เช่น โรงเรียนอาชีวศึกษานครราชสีมา (อศน) โรงเรียนช่างกลพานิชยการนครราชสีมา (จพน) และสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ในหมู่บ้านจะมีสมาชิกเดินทางไปศึกษานอกหมู่บ้าน จำนวน 37 คน คือระดับประถมศึกษา 7 คน มัธยมศึกษา 27 คน และระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา 3 คน การเดินทางจะเป็นแบบไปเช้า-เย็นกลับ ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับ ป.4 ป.6

1.2.6 สุขภาพอนามัย

สุขภาพอนามัย ในหมู่บ้านจะไม่มีสถานอนามัย จะใช้บริการจากสถานอนามัยในตำบล สุขภาพอนามัยของชาวบ้านส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี ไม่ค่อยเจ็บป่วย โรคที่พบบ่อยคือ โรคท้องร่วง ไข้หวัด

1.2.7 สาธารณูปโภค

สาธารณูปโภค ในหมู่บ้านถนนจะเป็นถนนลูกรังและถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ไฟฟ้า น้ำประปาจะมีใช้ทุกครัวเรือน จะมีโทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง

1.2.8 ข้อมูลด้านอื่น ๆ มีดังนี้

1. ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ เช่น การเป็นหนี้สินของประชากร ซึ่งเป็นหนี้สินเกือบทุกครัวเรือน เป็นหนี้สินที่กู้มาสหกรณ์การเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์และบางรายเป็นหนี้รายทุน (เงินนอกระบบ)

2. การรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้านทะเลใน จะแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้านทะเลใน

กลุ่ม	ตั้งขึ้น พ.ศ.
1. กลุ่มสตรีแม่บ้าน	2536
2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	2542
3. กลุ่มอาชีพ(ทอเสื่อกก)	2542
4. กลุ่มอาชีพ(เลี้ยงหมู)	2544
5. กลุ่มแก้ไขปัญหาความยากจน	2544

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านโดยภาพรวม สามารถประเมินได้ 2 ระบบ คือ

1. ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้ผลการประเมินดังต่อไปนี้

1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ (A) การบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ พบว่า

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจากการสัมภาษณ์ และเปิดเวทีชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายของรัฐบาล โดยจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนกู้ยืมนำไปลงทุนตามประเภทของการประกอบอาชีพ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ มีคณะกรรมการในหมู่บ้านบริหารกันเองและกองทุนนี้เป็นกองทุนที่ดี เพราะได้เป็นเงินทุนให้ประชาชนได้กู้ยืมคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าสถาบันการเงินของรัฐ และเงินทูลนอกระบบ ต่อไปในอนาคต อาจจะเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้

2) เงิน 1 ล้านบาท ได้รับการจัดสรรมาเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2544 และได้แบ่งประเภทการกู้ยืม คือ กู้ยืมเพื่อไปประกอบอาชีพ การสร้างงาน สร้างอาชีพ ลดรายจ่าย และกู้ฉุกเฉิน งวดแรกได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินไป 19 ราย เป็นเงิน 310,000 บาท งวดที่ 2 ปล่อยกู้ไป 15 ราย เป็นเงิน 170,000 บาท งวดที่ 3 ปล่อยกู้ไป 6 ราย เป็นเงิน 115,000 บาท งวดที่ 4 ปล่อยกู้ไป 11 ราย เป็นเงิน 161,000 บาท งวดที่ 5 ปล่อยกู้ไป 2 ราย เป็นเงิน 40,000 บาท งวดที่ 6 ปล่อยกู้ไป 4 ราย เป็นเงิน 60,000 บาท งวดที่ 7 ปล่อยกู้ไป 2 ราย เป็นเงิน 33,000 บาท งวดที่ 8 ปล่อยกู้ไป 1 ราย เป็นเงิน 20,000 บาทรวมสมาชิกผู้กู้ 60 ราย รวมเป็นเงิน 919,000 บาท ปัจจุบันเหลือเงินในบัญชีธนาคาร 91,000 บาท

3) คณะกรรมการหมู่บ้าน ในบ้านทะเลในมีคณะกรรมการ 10 คน ชาย 5 คน หญิง 5 คน ซึ่งจะมีประธานฯ รองประธานฯ เลขานุการ เหรัญญิก ผู้ตรวจสอบภายใน และประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนร่วมกับชาวบ้านเพื่อนำไปเป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนต่อไป

4) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน เมื่อสมาชิกกู้เงินไปแล้วเมื่อถึงกำหนดชำระคืนค่างวด ต้องนำเงินมาส่งที่คณะกรรมการหรือส่งที่ธนาคาร แต่สมาชิกผู้กู้เงินยังไม่มีชำระคืน เพราะยังไม่ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้

5) ผู้สมัครขอกู้ ต้องเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและเขียนโครงการยื่นต่อคณะกรรมการเมื่อคณะกรรมการอนุมัติ ต้องทำสัญญาเงินกู้พร้อมหลักประกันเงินกู้ ผู้กู้แต่ละรายกู้ได้ 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ถ้ารายใดกู้เกิน 20,000 บาท คณะกรรมการจะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด และต้องใช้หลักทรัพย์และบุคคลค้ำประกัน และต้องชำระคืนทั้งต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี

1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ (A) การบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน โดยคณะกรรมการทุกคนได้มีการประชุมและพิจารณาคัดเลือกผู้กู้ร่วมกัน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกคือ ผู้กู้ต้องเขียนโครงการที่สามารถเป็นไปได้ทางการตลาด และค้ำค่าต่อการลงทุน พิจารณาถึงอุปนิสัยและความสามารถของผู้กู้ที่จะชำระคืนการมีบุคคลหรือทรัพย์ค้ำประกัน เมื่อพิจารณาแล้วก็จะแจ้งให้ผู้กูทราบในภายหลัง

2) การแนะนำวิธีทำธุรกิจ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำเกษตร ผู้ที่กู้เงินกองทุนก็จะนำไปลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพเดิมของตนเองและซื้ออุปกรณ์เพิ่ม บางรายนำไปลงทุนเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว หมู ซึ่งศึกษาจากผู้ที่เคยเลี้ยงมาก่อน และขอคำแนะนำ หาข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอสูงเนิน

3) การรับชำระหนี้ ในการชำระคืนเงิน จะกำหนดชำระคืนภายใน 1 ปี ทั้งต้นและดอกเบี้ย สมาชิกผู้กู้ต้องชำระคืนเงินครั้งแรกในเดือนตุลาคม 2545 ซึ่งเป็นระยะเวลาการกู้ยืมเงินครบหนึ่งปีพอดี

4) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน สมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้านมีทั้งหมด 9 เล่ม กรรมการที่รับผิดชอบทำบัญชีคือ เหรัญญิก มีความเข้าใจและทำบัญชีได้อยู่ 3 เล่มคือ บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย และบัญชีคุมลูกหนี้รายตัว ส่วนบัญชี 6 เล่ม ยังไม่ค่อยเข้าใจมากนักเพราะไม่ได้ทำเป็นประจำ และการบันทึกบัญชีของกองทุนยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะมีรูป

แบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน การจัดทำบัญชีกองทุนในช่วงแรกๆยังไม่เข้าที่ เพราะยังไม่มีความรู้และความชำนาญ ปัจจุบันการทำบัญชีก็ทำได้ดีขึ้น

5) การช่วยหาตลาด การหาตลาดของผู้ที่ทำการเกษตร จะเป็นการนำไปขายที่ สหกรณ์การเกษตรหรือที่โคกกรวด เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้เลี้ยงสัตว์จะมีผู้มารับซื้อที่บ้าน ตลาดคือ

6) บทบาทของนักศึกษา นักศึกษาเข้าไปประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านของบ้านทะเลใน ส่งเสริมกองทุนให้มีประสิทธิภาพ พร้อมกับการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการ และการประเมินโครงการ

1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ (A) การบริหารจัดการและแนะส่งเสริมผู้กู้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง (Immediate Result)

1.1 จำนวนผู้กู้ ผู้กู้เงินกองทุนมีทั้งหมด 60 คน งวดแรกได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินไป 19 ราย งวดที่ 2 ปล่อยกู้ไป 15 ราย งวดที่ 3 ปล่อยกู้ไป 6 ราย งวดที่ 4 ปล่อยกู้ไป 11 ราย งวดที่ 5 ปล่อยกู้ไป 2 ราย งวดที่ 6 ปล่อยกู้ไป 4 ราย งวดที่ 7 ปล่อยกู้ไป 2 ราย งวดที่ 8 ปล่อยกู้ไป 1 ราย

1.2 ยอดเงินให้กู้ เงินกองทุนที่ให้กู้ไปแล้วจำนวน 919,000 บาท งวดแรกได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินไป เป็นเงิน 310,000 บาท งวดที่ 2 ปล่อยกู้ไป เป็นเงิน 170,000 บาท งวดที่ 3 ปล่อยกู้ไป เป็นเงิน 115,000 บาท งวดที่ 4 ปล่อยกู้ไป เป็นเงิน 161,000 บาท งวดที่ 5 ปล่อยกู้ไป เป็นเงิน 40,000 บาท งวดที่ 6 ปล่อยกู้ไป เป็นเงิน 60,000 บาท งวดที่ 7 ปล่อยกู้ไปเป็นเงิน 33,000 บาท งวดที่ 8 ปล่อยกู้ไปเป็นเงิน 20,000 บาท

2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

2.1 จำนวนผู้ที่ได้ ผู้ที่ยื่นกู้เงินกองทุน คณะกรรมการจะอนุมัติเงินกู้ทุกคน เพราะบ้านทะเลในมีจำนวนประชากรพอประมาณ จึงรู้จักอุปนิสัยกันดี แต่คณะกรรมการจะพิจารณาจำนวนเงินที่ขอกู้ให้เหมาะสมกับโครงการที่ยื่นกู้ของแต่ละบุคคล

2.2 จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน ปัจจุบันเงินตั้งและออมทรัพย์ของหมู่บ้านมีจำนวน 131,941.89 บาท แต่นำออกไปให้สมาชิก 110,000 บาท เหลือในบัญชี 21,941.89 บาท

2.3 การขยายกิจการของผู้กู้ ผู้ที่กู้เงินไปทำนา ทำไร่ บางรายนำไปซื้ออุปกรณ์การเกษตร หรือเครื่องจักรและเมล็ดพันธ์ ส่วนผู้ที่กู้ไปค้าขาย นำไปซื้อสินค้าเข้าร้านเพิ่ม

3) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

3.1 กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง บ้านทะเลในเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง จึงมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็ง และยังมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามาช่วยเหลือ ชาวบ้านจึงร่วมแรงร่วมใจช่วยกันบริหารจัดการกองทุนให้ดีขึ้น เพื่อให้หมู่บ้านมีศักยภาพ ความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้

3.2 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้ ในการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเป็นระดับผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มากกว่าชาวบ้านในหมู่บ้าน เพราะทางหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ จะมีการนัดการประชุมบ่อยครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการปฎิภาหหรือและการแก้ไขปัญหาต่างๆ

3.3 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด ตลาดส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอสูงเนิน อำเภอสีคิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจะเป็นทั้งตลาดที่ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์ผักต่าง ๆ และเป็นแหล่งจำหน่ายผลผลิตของหมู่บ้าน

3.4 ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทได้จัดสรรให้ชาวบ้านได้กู้ยืมเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น คณะกรรมการในหมู่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง โดยทำให้มีจำนวนเงินเพิ่มขึ้นกว่าเงินที่รัฐจัดสรรให้ และบริหารให้เกิดประโยชน์และยุติธรรมมากที่สุด เมื่อมีการจัดการบริหารที่ดี เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น ก็จะทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ผลการประเมินหน่วยระบบ (B) การดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ (B) การดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่า

1) ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว ผู้กู้มีการศึกษาอยู่ในระดับ ป.4 ป.6 ม.3 และม.6 มีความสามารถและชำนาญในเรื่องการทำงาน ทำไร่มาก เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำไรและทำมานานแล้วตั้งแต่บรรพบุรุษ

2) ทรัพย์สินของผู้กู้และเครือญาติ ทรัพย์สินของผู้กู้ที่มีอยู่จะเป็นพื้นที่ทำกิน ได้แก่ พื้นที่ทำนา ที่ไร ซึ่งมีตั้งแต่ 5 ไร่ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 50 ไร่ และพื้นที่ที่อยู่อาศัย ผู้กู้บางรายก็จะมีรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ และรถไถนาเดินตาม

3) หนี้สินธนาคารของผู้กู้ หนี้สินของผู้กู้ส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (รทส.) โดยคิดดอกเบี้ยประมาณร้อยละ 9 บาท/ปี และสหกรณ์การเกษตร โดยคิดดอกเบี้ยประมาณร้อยละ 10 บาท/ปี

4) หนี้สินนอกระบบ ผู้กู้ที่เป็นหนี้สินนอกระบบ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 10บาท/เดือน

- 5) อาชีพหลักของผู้กู้ ผู้กู้เงินกองทุนทั้งหมดประกอบอาชีพการเกษตรคือทำนา ทำไร่
- 6) รายได้ครอบครัว รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากการทำนา ทำไร่ การค้าขาย การรับจ้าง
- 7) ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ ผู้กู้ส่วนใหญ่นำไปลงทุนทำนา ทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันทั้งหมู่บ้านและทำมาเป็นเวลานานแล้ว จึงมีประสบการณ์และความชำนาญมาก

2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ (B) การดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละรายพบว่า

- 1) เงินที่กู้มาได้ นำไปลงทุนในการทำนา ทำไร่ ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์
- 2) เงินอื่น ๆ เงินที่ผู้กู้ได้กู้ยืมจากกองทุนไปลงทุนไม่พอ ก็ต้องหาเงินจากส่วนอื่นมาช่วยเหลือ ได้แก่ เงินส่วนตัว หรือเงินกู้ยืมจากนายทุนนอกระบบหรือเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และสหกรณ์การเกษตร
- 3) สถานที่และวัตถุดิบ การทำไร่นาก็จะทำอยู่ในพื้นที่นาของตนเอง บางรายที่ทำมากก็ต้องเช่าพื้นที่เพิ่ม โดยจะเช่าของคนในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงและเมล็ดพันธุ์ผู้กู้จะซื้อจากตลาดสูงเนิน ตลาดสีคิ้ว บางรายจะใช้พันธุ์ข้าว ข้าวโพด ของคนที่เหลือไว้เป็นพันธุ์ต่อ เพื่อนำไปปลูกครั้งต่อไป บางรายก็จะซื้อพันธุ์ใหม่
- 4) เทคนิควิธีทำงาน ในการทำนา ทำไร่ แต่ก่อนต้องใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาใช้เช่น รถไถนา เป็นต้น ซึ่งทำให้ประหยัดเวลามากขึ้น
- 5) กำลังทำงาน คนงานที่ใช้ในการทำนา ทำไร่ จะเป็นสมาชิกในครอบครัวและการจ้างคนงานในหมู่บ้านเอง
- 6) นักศึกษากองทุนผ่านงาน การที่นักศึกษากองทุนจะผ่านงานได้ ต้องเข้าไปศึกษา เก็บข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน พร้อมกับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาของรัฐที่กำหนด และทำรายงานในรูปของ “สารนิพนธ์” ให้กับรัฐบาล

2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ (B) การดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละรายพบว่า

- 1) การทำกิจการถูกวิธี ผู้กู้ได้มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการมาเป็นเวลานาน และได้ทำมาตลอดจนถึงปัจจุบัน และได้มีเทคนิควิธีทำในบางขั้นตอนให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เช่น การทำนา ทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ และค้าขาย
- 2) การหาตลาดที่ดี ตลาดส่งผลผลิตที่ดี ควรมีการประกันราคาสินค้า เพื่อให้ชาวนา ชาวไร่ ไม่ขาดทุน และสินค้าต้องมีคุณภาพ
- 3) การหาวัตถุดิบที่ดี วัตถุดิบที่ดีควรมีการรับรองคุณภาพ ไม่มีการปนเปื้อนของของเสีย

4) การทำบัญชี ผู้ที่บางรายมีการทำบัญชีไว้แบบง่าย คือ มีบัญชีรายรับ - รายจ่าย เพื่อให้ทราบถึงจำนวนเงินในการลงทุนแต่ละครั้ง แต่บางรายก็ไม่ได้ทำบัญชี จะอาศัยการจดจำมากกว่า

5) การวิเคราะห์ประเมิน ผู้ที่กู้เงินไปลงทุนได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้เขียนโครงการกู้ยืมเงินจริง เพราะมีหลักฐานการลงทุน มีผลผลิตที่นำไปขายได้เป็นเงินแล้ว เช่น การทำนาทำไร่ ถ้าไรที่ได้จากการขายผลผลิต จะได้ 3,000 บาท/ไร่ และ 1 ปี สามารถทำได้ 1 ครั้ง และผู้กู้แต่ละรายทำไม่ต่ำกว่า 5 ไร่ ผู้ที่เลี้ยงวัว เลี้ยงประมาณ 8 - 9 เดือนก็สามารถขายได้ ถ้าไรที่ได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ผู้ที่เลี้ยงหมู เลี้ยงประมาณ 4-5 เดือน ก็สามารถขายได้ ผู้ที่ค้าขาย ถ้าไรที่ขายได้ในแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 300 บาท และตอนนี้ยังไม่ถึงกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงิน (ระยะเวลาคืนเงินคือเดือนตุลาคม 2545) แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงระยะเวลาคืนเงินแล้ว คาดว่าผู้กู้น่าจะมีเงินชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยแก่คณะกรรมการ

2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ (B) การดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) มีดังนี้

1.1 รายได้เป็นเงิน การทำนา ทำไร่ 1 ปี จะทำได้ 1 ครั้ง ผลผลิตที่ได้แต่ละครั้งเมื่อคิดเป็นกำไรจะได้ประมาณ 3,000 บาท/ไร่ กลุ่มค้าขายจะมีรายได้ทุกวัน จะได้กำไรไม่ต่ำกว่า 300 บาท/วัน

1.2 ผู้ที่ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ ผู้ที่เงินไปลงทุนเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู เมื่อถึงระยะเวลา 4-5 เดือน ก็สามารถขายได้ วัวเมื่อถึงระยะเวลา 10 เดือน สามารถขายได้ เพื่อนำเงินไปลงทุนต่อและเก็บออม

2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

ผู้ที่ได้ขยายกิจการ เมื่อมีเงินกู้ยืมไปลงทุน ผู้กู้จึงได้เพิ่มจำนวนไร่และนามากกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น

3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) มีดังนี้

3.1 ผู้ที่มีภาระพึ่งพาตนเอง เมื่อนำเงินไปลงทุนมีผลผลิต มีรายได้ ก็นำเงินส่วนหนึ่งมาลงทุนต่อในครั้งต่อไป และเงินอีกส่วนหนึ่งนำมาใช้สอยหรือเก็บออมเพื่อเป็นทุนสะสมต่อไป

3.2 ผู้ที่มีศักยภาพและความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน ถ้าผู้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ รายได้ดี และมีเงินออม คาดว่าในอนาคตกิจการของผู้กู้ต้องมีความเข้มแข็งและมั่นคง

3.3 การกลับคืนถิ่นของประชาชน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเกิดการลงทุนดีมาก แต่ไม่ได้ส่งผลให้สมาชิกบางคนที่ไม่ทำงาน

ต่างจังหวัดกลับคืนสู่ท้องถิ่นเลย เพราะบางคนทำงานในโรงงานได้เงินดี และบางคนได้งานที่มั่นคง จึงได้ตั้งรกรากอยู่ที่นั่นเลย เหตุนี้จึงให้ไม่กลับคืนสู่ท้องถิ่น

3.4 นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ จากการที่ได้เข้าไปศึกษาข้อมูลหมู่บ้าน ทำให้รู้ถึงวิธีการทำนา ทำไร่ ของชาวบ้าน ทั้งเรื่องการปลูก การดูแลรักษา ระยะเวลาเก็บเกี่ยว ตลาดที่ส่งผลผลิต รวมไปถึงการจัดตั้งกลุ่มของชาวบ้าน

3. ผลการประมวลเทคนิควิถีทำธุรกิจของผู้กู

จากการประมวลเทคนิควิถีทำธุรกิจของผู้กูอาชีพเกษตรกรและค้าขายในหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกร สามารถแบ่งได้เป็น

1.1 ทำนา ปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ การมีเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี มีดินกล้าที่แข็งแรง กระบวนการที่ดี คือ การที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีแร่ธาตุอาหาร การใช้ปุ๋ยที่ดีมีคุณภาพเหมาะกับพืชและมีน้ำอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตที่ดี คือการได้ข้าวที่มีคุณภาพและได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

1.2 ทำไร่ ปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ การมีเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่ดี กระบวนการที่ดี คือ การที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีแร่ธาตุอาหาร การใช้ปุ๋ยที่ดีมีคุณภาพเหมาะกับพืชและมีน้ำอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตที่ดี คือการได้ข้าวโพดที่มีคุณภาพและได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

1.3 ทำสวน ปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ การมีเมล็ดพันธุ์ผักที่ดี กระบวนการที่ดี คือ การที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีแร่ธาตุอาหาร การใช้ปุ๋ยที่ดีมีคุณภาพเหมาะกับพืชและมีน้ำอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตที่ดี คือการได้ผักที่มีคุณภาพและได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

1.4 เลี้ยงสัตว์ ปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ การมีพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ที่ดี สุขภาพแข็งแรงด้านทานโรคสูง กระบวนการที่ดี คือ การมีอาหารที่ดีเหมาะกับสัตว์ การทำความสะอาดโรงเรือนและการฉีดวัคซีนแก่สัตว์อยู่เสมอ ผลผลิตที่ดี คือการมีลูกในปริมาณที่พอเหมาะและโตได้ขนาดทำให้ขายได้ราคาดีได้

2. อาชีพค้าขาย ปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ การนำสินค้าที่ดี มีคุณภาพ มาจำหน่าย กระบวนการที่ดี คือ สินค้ามีความใหม่อยู่เสมอ การบริการแก่ลูกค้าให้ลูกค้าพอใจ ผลผลิตที่ดี คือการมีกำไรจากการขายสินค้า

ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่หมู่บ้านมาก ทั้งเป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และผลที่ได้อีกทางหนึ่งคือ ได้สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างรัฐบาล หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ชุมชนและนักศึกษา

ซึ่งบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลคือ การมีนโยบายที่กระตุ้นเศรษฐกิจ โดยมีโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ เป้าหมายของโครงการคือ ชุมชน และโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป้าหมายของโครงการคือ บัณฑิตที่ว่างงาน หน่วยงานราชการ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ความรู้ ความเข้าใจ ให้กับชุมชนในเรื่องของการบริหารจัดการกองทุนให้ดีขึ้น ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับนักศึกษาให้มีความเข้าใจที่ตรงกันสถาบันการศึกษามีหน้าที่ให้ความรู้โดยใช้หลักสูตรประกาศนียบัตร บัณฑิตจัดการและการประเมินโครงการ ชุมชนได้มีเครือข่าย การเรียนรู้เพิ่มขึ้น ทั้งในชุมชน ใกล้เคียงและชุมชนอื่น ๆ นักศึกษา มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน ในสถาบันการศึกษา และศึกษาในชุมชน ที่ตนปฏิบัติงานอยู่ เพื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์ในชุมชน และที่สำคัญคือ ให้บัณฑิตที่ว่างงานได้มีงานทำ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับชุมชนอีกทางหนึ่ง

4. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการของบ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานกองทุน พบว่า
 - 1.1 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค (ปัญหา) ของการดำเนินงานกองทุน ได้แก่
 - การบริหารงานที่ขาดความรู้ ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่เอาใจใส่ เกิดความแตกแยกของคณะกรรมการ เมื่อเกิดการผิดพลาดไม่สามารถปรึกษากันได้ จึงแก้ปัญหาพร้อมกันไม่ได้ ส่งผลให้การบริหารงานกองทุนไม่ประสบผลสำเร็จ
 - การที่ผู้กู้ไม่ยอมส่งเงินคืนกองทุน ไม่ยอมชำระหนี้ ทำให้กองทุนไม่มีเงินหมุนเวียนให้ผู้กู้รายอื่นได้กู้ต่อไป
 - การนำเงินไปใช้ในอภวัตถุประสงค์ อย่างไม่ก่อให้เกิดประโยชน์
 - การที่คณะกรรมการกองทุนขาดความยุติธรรม นำเชื้อถือือ แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง
 - สมาชิกบางคนไม่เข้าใจระเบียบกองทุน เช่น การเขียนโครงการกู้เงิน ข้อตกลงการอนุมัติเงินกู้ของคณะกรรมการ
 - ไม่มีสถานที่ทำงานกลางของคณะกรรมการและคำตอบแทนในการบริหารงานไม่คุ้มค่า

1.2 ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานกองทุน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทำให้เกิดการรับรู้ถึงปัญหา สามารถร่วมกันคิด แก้ไขปัญหาต่อไปได้

- ผู้นำมีความใฝ่รู้ ยุติธรรม มีความซื่อสัตย์ และเป็นคนมีคุณธรรมในการบริหารงานกองทุน

- เกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้เป็นไปตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านเป็นธรรมไม่เห็นแก่พวกพ้องมีความยุติธรรม

- ผู้กู้นำเงินไปใช้อย่างเป็นประโยชน์และเป็นไปตามโครงการตามวัตถุประสงค์ที่ได้ขอกู้ ทำให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด

2. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของการบริหาร การพัฒนากองทุน สามารถแบ่งได้เป็น

2.1 คณะกรรมการกองทุน เป็นผู้บริหารกองทุนให้บรรลุเป้าหมาย

2.2 การมีวัฒนธรรม ประเพณี เป็นสิ่งรวมจิตใจและรวมคนสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

2.3 ขบวนการประชาสังคม สิ่งที่จะช่วยพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ให้ดีขึ้นและรวมชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2.4 ความสามัคคีของชาวบ้านที่ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น งานบุญ ประเพณีต่างๆ

2.5 ความซื่อสัตย์ของชุมชน เช่น การยืมเงินเพื่อนบ้านแล้วคืน

2.6 ผู้นำชุมชนที่มีความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ในการปกครองชาวบ้าน

2.7 การรวมกลุ่มต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ แสดงให้เห็นถึงการมีประสบ

การณ์ในการบริหารจัดการและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

2.8 ประชากรในหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำงานต่างๆ ร่วมแก้ปัญหาและการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ

3. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน พบว่า กองทุนบ้านทะเลในได้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน สมาชิกกองทุนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และสมาชิกผู้กู้เงินได้นำไปประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้นั้น ได้นำไปลงทุนอย่างต่อเนื่อง และมีเงินเหลือเก็บออม มีเงินใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4. การมีเครือข่ายการเรียนรู้กับหมู่บ้านใกล้เคียง หน่วยงานราชการของอำเภอ และกลุ่มต่างๆ ในเรื่องของการประกอบอาชีพ การตลาด สุขภาพอนามัย สมาชิกในหมู่บ้าน มีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันและยังได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือกันพัฒนาชุมชนของตนเองเสมอ สิ่งเหล่านี้ จะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของกองทุนบ้านทะเลใน หมู่ที่ 12 ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้
การสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผล

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนบ้านทะเลใน
- 1.2 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของการบริหาร การพัฒนา เกี่ยวกับกองทุนบ้านทะเลใน
- 1.3 เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกองทุนเงินล้านของบ้านทะเลใน
- 1.4 เพื่อศึกษากระบวนการทำงานขององค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ของบ้านทะเลใน

2. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านทะเลใน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน โดยการศึกษาจากการเอกสาร การเข้าพื้นที่เก็บข้อมูลตามจริง ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลบริบทหมู่บ้าน
2. ศึกษาข้อมูลการจัดตั้ง การคัดเลือกคณะกรรมการ ระเบียบและวัตถุประสงค์กองทุน
3. ศึกษาการดำเนินงานในการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุน
4. ใช้ CIPP MODEL ในการวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้านและกำหนดตัวชี้วัดพร้อมทั้งตัวแปรต่างๆที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
5. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจากแบบเก็บข้อมูลบริบทหมู่บ้าน และข้อมูลต่างๆด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถาม การประชุม
6. ประมวลผลข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปพร้อมทั้งอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3. ผลการดำเนินการ

จากการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้ผลการประเมินดังนี้

1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ พบว่า นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นนโยบายที่จัดสรรเงินอุดหนุนแก่ประชาชนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน โดยบ้านทะเลใน ได้รับการจัดสรรมาเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2544 และมีคณะกรรมการบริหารจัดการกันเอง ผู้ที่ขอกู้เงินต้องเป็นสมาชิกกองทุนและเขียนโครงการยื่นต่อคณะกรรมการ โดยวงเงินกู้ 20,000 บาทแต่ไม่เกิน 50,000 บาท และต้องทำสัญญาและหลักประกันเงินกู้ ในการชำระคืนเงินต้องคืนทั้งต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี

1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ พบว่า การคัดเลือกผู้กู้ คณะกรรมการทุกคนต้องประชุม พิจารณาร่วมกัน โดยดูจากโครงการที่สามารถเป็นไปได้ทางการตลาด อุปนิสัย และความสามารถในการชำระคืนเงินคืนของผู้กู้ ผู้กู้ที่ยืมเงินไปลงทุนส่วนใหญ่จะนำไปประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ บางรายนำไปเลี้ยงสัตว์ ซึ่งจะศึกษาจากผู้ที่เกี่ยวข้องมาก่อนและขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ตลาดส่งผลผลิตจะมีตลาดสูงเนิน และตลาดที่อื่นๆ ในการทำบัญชี เทร่บัญชีเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งสมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้านมีทั้งหมด 9 เล่ม แต่กรรมการมีความเข้าใจและทำบัญชีได้ 3 เล่มคือ บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย และบัญชีคุมลูกหนี้รายตัว ส่วนอีก 6 เล่มยังไม่เข้าใจ เพราะไม่ได้ทำเป็นประจำ และการบันทึกบัญชีของกองทุนยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะมีรูปแบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน และนักศึกษาที่ประจำหมู่บ้านมีหน้าที่ศึกษาหาข้อมูล เรียนรู้ประสบการณ์ของชาวบ้าน และส่งเสริมกองทุนให้มีประสิทธิภาพ

1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) ปัจจุบันมีผู้กู้ทั้งหมด 60 ราย เป็นเงิน 909,000 บาทโดยงวดแรกปล่อยกู้ 19 ราย เป็นเงิน 310,000 บาท งวดที่สองปล่อยกู้ไป 16 ราย เป็นเงิน 170,000 บาท งวดที่สามปล่อยกู้ไป 6 ราย เป็นเงิน 115,000 บาท งวดที่สี่ปล่อยกู้ไป 11 ราย เป็นเงิน 161,000 บาท งวดที่ห้าปล่อยกู้ไป 2 ราย เป็นเงิน 40,000 บาท งวดที่หกปล่อยกู้ไป 4 ราย เป็นเงิน 60,000 บาท งวดที่เจ็ดปล่อยกู้ไป 2 ราย เป็นเงิน 33,000 บาท งวดที่แปดปล่อยกู้ไป 1 ราย เป็นเงิน 20,000 บาท

2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ผู้ที่ขึ้นกู้เงินกองทุน คณะกรรมการ จะอนุมัติทุกคน แต่จะพิจารณาจำนวนเงินที่ขอกู้ให้เหมาะสมกับโครงการ และผู้กู้ที่ทำนา ทำไร่จะ นำเงินไปขยายไร่และซื้อเมล็ดพันธุ์เพิ่ม ส่วนผู้กู้ที่ค้าขายจะนำไปซื้อสินค้าเข้าร้านเพิ่มขึ้น

3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีผลทำให้บ้านทะเลในมีเครือข่ายการเรียนรู้เพิ่มขึ้น มีเครือข่ายการตลาดมากขึ้น กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง เพราะชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจช่วยกันบริหารจัดการ กองทุนให้ดี ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและช่วยกันทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น ก็อาจทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย ได้ผลการประเมินดังนี้

2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่า อาชีพหลักของผู้กู้คือ การทำนา ทำไร่ รายได้ของครอบครัวมาจากการทำนา ทำไร่ การศึกษาอยู่ในระดับ ป.4 ถึง ม.6 มีประสบการณ์ในการดำเนินงานมาก เพราะทำมานาน จึงมีความชำนาญ ทรัพย์สินของผู้กู้ ก็จะมีพื้นที่นา ตั้งแต่ 5 ไร่ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 50 ไร่ และพื้นที่ที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จะเป็นหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ดอกเบี้ยร้อยละ 9 บาท/ปี และ สหกรณ์การเกษตร ดอกเบี้ยร้อยละ 10 บาท/ปี เป็นหนี้รายทุนนอกระบบ ดอกเบี้ยร้อยละ 5 ถึง 10 บาท/เดือน

2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่า เงินที่กู้ยืม นำไปลงทุนทำนา ทำไร่ ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ ถ้าเงินไม่พอก็จะใช้เงินส่วนตัว หรือกู้ยืมรายทุนนอกระบบมาเพิ่ม พื้นที่ปลูกข้าว ข้าวโพด จะใช้พื้นที่นา ไร่ ของตนเองหรือเช่าเพิ่ม ในการทำนา ทำไร่ แต่ก่อนใช้คนมาทำ ซึ่งใช้เวลานาน แต่ปัจจุบันใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น รถไถนา รถแทรกเตอร์ รถหยอดข้าวโพด รถเกี่ยวข้าว เป็นต้น ซึ่งทำให้ประหยัดเวลามากขึ้น

2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่าผู้กู้เงินไปลงทุนได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์จริง เพราะมีผลผลิตที่นำไปขายได้เงินมาแล้ว เช่นการทำนา ทำไร่ ถ้าไรที่ได้จากการขายผลผลิต จะได้ 3,000 บาท/ไร่ และ 1 ปี สามารถทำได้ 1 ครั้ง และผู้กู้แต่ละรายทำไม่ต่ำกว่า 5 ไร่ ผู้กู้ที่เลี้ยงวัว เลี้ยงประมาณ 8-9 เดือนก็สามารถขายได้ ถ้าไรที่ได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ผู้กู้ที่เลี้ยงหมู เลี้ยงประมาณ 4-5 เดือนก็สามารถขายลูกหมูได้ ประมาณตัวละ 800 บาท ผู้กู้ที่ค้าขาย ถ้าไรที่ขายได้ในแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 300 บาท และตอนนี้ยังไม่ถึงกำหนดระยะเวลาคืนเงิน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงเวลาคืนเงินก็ คาดว่าผู้กู้น่าจะมีเงินชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยแก่คณะกรรมการ

2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) พบว่า รายได้ของผู้ที่ทำนา ทำไร่ จะได้จากการนำผลผลิตไปขาย ถ้าไรได้ 3,000 บาท/ไร่ กลุ่มค้าขาย จะมีรายได้ทุกวัน ถ้าไรไม่ต่ำกว่า 300 บาท/วัน

2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) พบว่า ผู้ดูแลได้มีการขยายกิจการโดยเพิ่มจำนวนไร่และนามากกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และผู้ค้าขายได้นำไปซื้อสินค้าเข้าร้าน เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) พบว่า โครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ได้มีส่วนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดการลงทุนคึกคัก แต่ไม่ได้ส่งผลให้สมาชิกบางคน ที่ไปทำงานต่างจังหวัดกลับคืนสู่ท้องถิ่นเลย เพราะบางคนมีงานทำที่มั่นคง แต่อย่างไรก็ตามผู้กู้เงินไปลงทุนก็สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น มีเงินออม คาดว่าในอนาคต ผู้กู้สามารถพึ่งตนเองได้และกิจการมีความเข้มแข็งขึ้น

2. อภิปรายผล

จากผลการประเมินกองทุนหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านทะเลใน ได้แก่

1.1 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานกองทุน พบว่า ปัจจัยที่เกิดจากสมาชิกบางคนไม่เข้าใจระเบียบกองทุน ไม่มีสถานที่ทำงานกลางของคณะกรรมการ ค่าตอบแทนไม่คุ้มค่า และปัจจัยที่สนับสนุน คือชาวบ้านสนใจและให้ความร่วมมือในการเป็นสมาชิก หน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร และคำปรึกษาเกี่ยวกับกองทุนและที่สำคัญชาวบ้านมีความสามัคคี

1.2 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของการบริหาร การพัฒนากองทุน คนในหมู่บ้านทะเลใน มีความซื่อสัตย์ ร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีผู้นำที่ยุติธรรม มีการปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน จึงทำให้กองทุนบ้านทะเลใน มีการพัฒนาและเข้มแข็งขึ้น

1.3 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน กองทุนบ้านทะเลในมีการตั้งคณะกรรมการกองทุน และมีการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน สมาชิกให้ความร่วมมือและได้มีการตั้งกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ และยัง ได้มีเครือข่าย

การเรียนรู้กับหมู่บ้านใกล้เคียงและหน่วยงานราชการ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

1.4 การมีเครือข่ายการเรียนรู้กับหมู่บ้านใกล้เคียง หน่วยงานราชการของอำเภอ และกลุ่มต่าง ๆ ในเรื่องของการประกอบอาชีพ การตลาด สุขภาพอนามัย สมาชิกในหมู่บ้าน มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและยังได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือกันพัฒนาชุมชนของตนเองเสมอ สิ่งเหล่านี้ จะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

2.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง สมาชิกที่กู้เงินไปดำเนินการสามารถก่อให้เกิดรายได้และสามารถนำเงินคืนกองทุนทั้งต้นและดอกเบี้ยทำให้กองทุนเติบโตขึ้นได้

2.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) สมาชิกผู้กู้เงินไปดำเนินการสามารถปลดภาระหนี้สินได้และเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพและสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นกว่าแต่ก่อน

2.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) วิถีชีวิตคนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 1) ควรมีบทลงโทษสำหรับผู้เงินที่นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์
- 2) ควรมีการยืดระยะเวลาในการชำระหนี้ออกไป ให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน

3.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

- 1) ในการบริหารงานกองทุน ควรมีการตรวจสอบ ติดตามการทำงานของคณะกรรมการกองทุน
- 2) คณะกรรมการกองทุนควรมีการติดตามผู้กู้ว่านำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่
- 3) คณะกรรมการกองทุนควรมีการศึกษาหาความรู้ในการบริหารจัดการกองทุนอยู่เสมอ

3.3 ข้อเสนอแนะการนำเงินกู้ไปพัฒนาอาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

- 1) ควรมีการให้ความรู้แก่สมาชิกในการพัฒนาและการหาอาชีพใหม่
- 2) ควรทำกิจการที่ต้องลงทุนน้อย เป็นธุรกิจง่าย ๆ มีความเป็นไปได้สูง

3.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

- 1) จากนโยบายที่มุ่งเน้นผลในระยะยาว ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนทำโครงการขนาดใหญ่เกิดบริการสาธารณะ เพื่อเป็นการสร้างรายได้และให้เกิดการหมุนเวียน ค่อยออกกองทุน
- 2) ควรทำการศึกษากลุ่มผู้กู้ว่านำเงินไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในครอบครัวอย่างไร
- 3) ควรทำการศึกษาว่าเงินที่กระจายลงมาสู่ท้องถิ่นนั้นมีประโยชน์จริงหรือไม่สามารถพัฒนาอาชีพ เป็นแหล่งหมุนเวียนให้ชาวบ้าน มีผลดีหรือผลเสียมากกว่ากัน

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. (2545) ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา.

ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทศน์ทองการพิมพ์.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. (2545) ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.

ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. (2545) ชุดวิชาสารนิพนธ์.

ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือการดำเนินงาน

สำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับ
จังหวัดและอำเภอเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือสำหรับประชาชน

เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ระเบียบคณะกรรมการกอง

ทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้าน

และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544.

กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนาการพิมพ์ จำกัด.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทะเลใน. 2544. ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

บ้านทะเลใน. นครราชสีมา.

เทคโนโลยีสุรนารี, มหาวิทยาลัย. 2544. คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการจัดการและการประเมินโครงการ. นครราชสีมา.

เทคโนโลยีสุรนารี, มหาวิทยาลัย. 2545. ชุดวิชาสารนิพนธ์ (เอกสารเพิ่มเติม). นครราชสีมา.

เขาวดี ราชัยกุลวิบูลย์ศรี. 2544. การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สภาสถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. 2544. คู่มืออาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์หลักสูตร

ประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2544. รวบรวมบทความทางการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 6

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

